

Informace pro Republikový výbor pro prevenci kriminality
o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu
„Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou
a kriminálně rizikovými jevy“ v letech 2016 - 2018

Ministerstvo vnitra, listopad 2018

Obsah

1. Úvod	3
2. Aktuální situace a trendy kriminality a kriminálně rizikových jevů týkajících se dětí a mladistvých	6
a) Policie ČR	6
b) Nejvyšší státní zastupitelství	9
c) Institut pro kriminologii a sociální prevenci	10
d) Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti	12
3. Vyhodnocení plnění doporučení RDM	14
<i>Doporučení ke kapitole 2.1. Statistická evidence kriminality mládeže</i>	<i>14</i>
<i>Doporučení ke kapitole 2.1.1 Výzkumy viktimizace a self-reportový výzkum pachatelů</i>	<i>15</i>
<i>Doporučení ke kapitole 2.2.1 Vliv rodinného prostředí na delikvenci mládeže</i>	<i>15</i>
<i>Doporučení ke kapitole 2.2.2 Problematika závislostního chování</i>	<i>26</i>
<i>Doporučení ke kapitole 2.2.3 Rizikové faktory související s aktuálním socioekonomickým vývojem české společnosti</i>	<i>29</i>
<i>Doporučení ke kapitole 2.3 Profil mladistvého pachatele</i>	<i>31</i>
<i>Doporučení ke kapitole 2.4 Restorativní justice</i>	<i>32</i>
<i>Doporučení ke kapitole III. Kriminalita páchaná na dětech a mladistvých</i>	<i>35</i>
<i>Doporučení ke kapitole 3.1 Speciální výslechové místnosti</i>	<i>37</i>
<i>Doporučení ke kapitole 3.3 Národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech</i>	<i>38</i>
4. Závěr	40

1. Úvod

Dne 27. srpna 2014 projednala vláda ČR pod č. j. 918/14 materiál „Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy“ (dále jen „RDM“). Cílem předkládaného materiálu bylo upozornit na vybrané aktuální kriminogenní faktory, sociální procesy a sociálně nežádoucí jevy, které potenciálně výrazně ohrožují úspěšnou socializaci části české mládeže a které mohou být příčinou rostoucí kriminality a zvyšujícího se počtu osob závislých na sociálním systému státu. Zvláštní pozornost byla věnována zejména koncentraci těchto rizikových faktorů v sociálně vyloučených lokalitách, jejichž hlavní nebezpečí spočívá v přesahu do budoucnosti prostřednictvím nové generace, která vyrůstá uvnitř těchto lokalit, aniž by poznala jiný než vyloučený způsob života a obživy a dostala se do běžného každodenního kontaktu se způsobem života vázaným k osobní zodpovědnosti, k profesi, práci, mzdě a k bezkonfliktnímu životu ve společnosti.

Pro účely vymezení cílové skupiny se vychází ze zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSM“), který pracuje s nadřazeným pojmem mládež, přičemž dle § 2 chápe mládeží děti a mladistvé. Dítětem mladším 15 let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Důležitým aspektem zákona je, že dítě není za své činy trestně odpovědné (lze ale uložit příslušná opatření dle § 93). Mladistvý je pak ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Mladiství jsou již trestně odpovědní, počítá se u nich ale s nižšími trestními sazbami, a kromě trestních opatření je možné jim uložit také výchovná nebo ochranná opatření.

Hlavní zjištění RDM (2014) byla následující:

- Statistiky orgánů činných v trestním řízení dlouhodobě vykazují pokles zjištěné kriminality mládeže. Tyto údaje však zpochybňuje fakt, že policejní statistiky zahrnují pouze zjištěnou trestnou činnost a u pachatelů jen trestnou činnost objasněnou. Problémem také je vysoká latence (neohlášení) zejména méně závažné kriminality, u níž je předpoklad, že se na ní ve vysoké míře podílí mládež. Navíc není vedena centrální evidence přestupků, na jejichž páchaní má mládež velký podíl.
- Ohrožení mládeže kriminálně rizikovými jevy a kriminalitou se trvale zhoršuje. V současné době jsou klíčovými kriminogenními faktory rodina a sociální prostředí a relativně snadný přístup k návykovým látkám.
- Negativní socioekonomické procesy posledních let zvyšují ohrožení extrémní chudobou, která umožňuje působení sociálně patologických jevů. Toto ohrožení se stále více prostorově a sociálně koncentruje.
- V rámci České republiky a dále v rámci jednotlivých krajů jsou sociálně problémové oblasti postižené vysokou mírou dlouhodobé nezaměstnanosti, závislostí na sociálních dávkách, koncentrací sociálně patologických jevů, proměnou sociální a sídelní kultury a řadou dalších negativních společenských jevů, které představují zvýšené riziko pro zde žijící rodiny a jejich děti. Nejohroženější pak jsou neúplné a nestabilní rodiny s více dětmi. V důsledku

koncentrace takových osob roste v některých regionech xenofobie, internetické napětí a podpora extremistických hnutí a stran ze strany majoritní populace.

- Ti nejchudší přebývají často v prostorově nevyhovujícím prostředí sociálních ubytoven, s omezenou právní ochranou na základě krátkodobých smluv s možností okamžitého vypovězení, a to bez poskytnutí jakékoliv náhrady, ať už v podobě náhradního bytu nebo přístřeší. Vymanění se z tohoto prostředí je také velice obtížné, děti jsou stigmatizovány prostředím, ve kterém žijí. Spojení chudoby, neplnění školní docházky, nefungujícího rodinného zázemí, absence pozitivních vzorů chování a negativního vlivu prostředí ubytoven představuje výrazný kriminogenní faktor.
- V oblasti sociálně právní ochrany dětí došlo v poslední době k řadě pozitivních změn. I přesto, že celkově lze zaznamenat nárůst pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí, v některých regionech přetrvává jejich početní poddimenzovanost, která znemožňuje intenzivní sociální práci s rodinami, u nichž je to žádoucí.
- Svoji roli v aktivizační práci s rodinami hrají i neziskové organizace pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí. Problémem je však jejich nerovnoměrné rozšíření v rámci republiky. Dalším problémem je jednorozční financování nestátních neziskových organizace prostřednictvím dotací.
- Relativně novým jevem je zvyšující se migrace rodin s dětmi v rámci ČR, a také do zahraničí a zpět, což znesnadňuje orgánům sociálně právní ochrany dětí a školským a zdravotnickým zařízením získat přehled o místě jejich pobytu. S tímto faktem vzniká řada sociálních, zdravotních a dalších závažných rizik. Z terénu zaznívají informace, že řada dětí migrujících rodin ani neplní povinnou školní docházku.
- Česká mládež konzumuje v porovnání se svými evropskými vrstevníky nadprůměrné množství alkoholu (v současné době lze za rizikové pijáky označit přibližně pětinu šestnáctiletých, kteří pijí 5 a více sklenic alkoholu více než 3krát v měsíci). Míra užívání nelegálních návykových látek dětmi a mladistvými se snižuje - aktuálně se to týká konopných látek a dlouhodobě všech ostatních drog. Česká republika také dosahuje nadprůměrného počtu výherních automatů na 1 obyvatele v porovnání s dalšími evropskými zeměmi (přibližně 10 % českých šestnáctiletých hraje na výherních automatech několikrát ročně nebo častěji). Novým fenoménem posledních let je rostoucí počet mladistvých závislých na informačních a komunikačních technologiích.
- Nabídka probačních programů pro mladistvé je sice kvalitní, nicméně jejich územní pokrytí je nedostatečné. Výkonu probačního programu často brání značnému množství klientů dojezdová vzdálenost. Stěžující okolností je též nedostatečné povědomí o možnostech probačních programů a nízká frekvence využívání těchto nástrojů soudy. Významným problémem je poddimenzovanost pracovníků Probační a mediační služby a způsob jednorozčního financování probačních programů.

Na doporučení oslovených resortů materiál neobsahoval úkolovou část, jelikož mnohé z popisovaných problémů již byly řešeny v rámci jiných koncepčních dokumentů. Zpracovatelé materiálu proto uvádějí **jen doporučení, která vyplynula ze Sociologické rešerše výzkumů ke kriminalitě a sociálně patologickým jevům u dětí a mladistvých** (dále jen „Rešerše“), kterou pro potřeby tohoto materiálu nechalo na základě veřejné zakázky zpracovat Ministerstvo vnitra (dále jen „MV“). Rešerše analyzuje a zpracovává údaje z relevantních výzkumů a šetření a studií, které proběhly od roku 2007 do roku 2014 a týkaly se oblastí a vlivů významných z hlediska možných kriminogenních faktorů, rizik, ohrožení či chování a trendů ve vztahu k dětem a mládeži. Primárně byly analyzovány výzkumy, které vznikly v rámci kompetentních orgánů státní správy, tj. Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti (podklady Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy byly čerpány z otevřených zdrojů). Informace z těchto zdrojů byly doplněny o analýzu materiálů, které vznikly v rámci neziskového sektoru, komerčních institucí, univerzit apod. Předkládaný materiál dále vychází z interních podkladů a poznatků Ministerstva vnitra, Policie ČR a spolupracujících resortů.

Aktualizovaný Akční plán prevence kriminality na léta 2016 až 2020¹ uložil Ministerstvu vnitra, ve spolupráci s materiálem dotčenými subjekty, prostřednictvím Republikového výboru pro prevenci kriminality (dále jen „RVPPK“) jednou za dva roky sledovat a vyhodnocovat plnění doporučení pro efektivnější systém péče o rizikové děti a v návaznosti na provedené vyhodnocení případně navrhnout další opatření. V roce 2016 byl tedy poprvé RVPPK předložen dokument obsahující informace o naplňování doporučení vyplývajících z materiálu RDM (viz Příloha č. 1). Na základě podkladů obdržených od zástupců dotčených resortů v tomto roce je RVPPK předkládán tento, v pořadí druhý, dokument obsahující informace o plnění doporučení vyplývajících z RDM.

¹ Schválený usnesením vlády č. 705 ze dne 27. 7. 2016

2. Aktuální situace a trendy kriminality a kriminálně rizikových jevů týkajících se dětí a mladistvých

a) Policie ČR

Z podkladů poskytnutých odborem analýz vyplynulo, že statistické výpočty prodělaly v roce 2016 zásadní změnu. Není již počítána pouze nejzávažnější, ale veškerá trestná činnost, a to jak co do druhů spáchané trestné činnosti (pachatel je stíhán a tedy i započítán v rámci jednoho ČTS pro více skutků), tak do místa spáchání (pachatel spáchal svou trestnou činnost a je započítán na území více útvarů). Také počítání věku stíhaných osob bylo zpřesněno. Rozhraním již není datum zahájení trestního stíhání, ale datum spáchání trestné činnosti. Tím došlo ke zpřesnění a také k mírnému posunu směrem k nižším věkovým kategoriím (např. nárůst počtů nezletilých pachatelů, apod.). Vzhledem k těmto změnám je s minulým obdobím srovnatelný pouze celkový počet stíhaných osob v ČR.

Struktura kriminality páchané nezletilými a mladistvými pachateli se od předchozího hodnoceného období příliš neliší.

Statistické údaje za rok 2016:

Celkový počet stíhaných dětí je 4 035, z toho počet vyšetřovaných nezletilých dětí 1 597 a počet mladistvých pachatelů je 2 458.

Nejvíce stíhaných dětí v roce 2016 bylo u majetkové trestné činnosti (1 625 osob, tj. 1,74% všech stíhaných osob), z toho krádeže vloupáním do ostatních objektů (254 osob), poškození cizí věci (198 osob) a krádeže v jiných objektech (178 osob). Další nejvýraznější kategorií je ostatní trestná činnost (997 osob, tj. 1,07% všech stíhaných osob), z toho sprejství (246 osob) a nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro jiného (155 osob) a výtržnictví (144 osob). Další nejpočetnější kategorií druhu kriminality je násilná trestná činnost (915 osob, tj. 0,98% všech stíhaných osob), v níž je nejvíce stíhaných dětí u úmyslného ublížení na zdraví (283 osob), loupeží (242 osob) a vydírání (93 osob).

Statistické údaje za rok 2017:

Počet stíhaných dětí pro celkovou kriminalitu je 4 127 (+ 92, +2,3%), z toho počet stíhaných osob - nezletilých - 1 723 (+126, +7,9%) a počet mladistvých pachatelů je 2 418 (-40, -1,6%).

Nejvíce stíhaných dětí v roce 2017 bylo u majetkové trestné činnosti (1 751 osob, tj. 7,3% všech stíhaných osob), z toho krádeže vloupáním do ostatních objektů (328 osob), poškození cizí věci (286 osob) a krádeže v jiných objektech (242 osob). Další nejvýraznější kategorií je ostatní trestná činnost (948 osob, tj. 5,1% všech stíhaných osob), sprejství (266 osob), výtržnictví (234 osob) a nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů (210 osob). Další nejpočetnější kategorií druhu kriminality je násilná trestná činnost (908 osob, tj. 8,3% všech stíhaných osob), v níž je nejvíce stíhaných dětí u úmyslného ublížení na zdraví (338 osob), loupeží (304 osob) a vydírání (127 osob).

V příloze dokumentu č. 1 je založena tabulka s počty skutků páchaných mládeží s porovnáním za rok 2015 - 2017. Ke statistickému vykazování je třeba upřesnit, že je možné vykazování

a) skutků spáchaných a objasněných ve stejném roce,

b) skutků objasněných ve stejném roce (tedy spáchaných v různém období).

Z tohoto důvodu mohou nastat nesrovnalosti při porovnání či sčítání jednotlivých číselných údajů.

Kriminalita mládeže v roce 2017 zaznamenala oproti roku 2016 mírný nárůst, a to jak u dětí mladších 15 let, tak u mladistvých. Celkově v roce 2017 spáchaly děti mladší 15 let 1273 skutků (+27, +2,1%). Mladiství spáchali v roce 2017 celkem 2636 skutků (+88, +3,5%).

Mezi nezletilými převažuje majetková kriminalita (491 skutků, +45, +10,09%) a to poškozování cizí věci (103 skutků), vloupání do ostatních objektů (78 skutků) a krádeže v jiných objektech (66 skutků). Po majetkové kriminalitě nejčastěji páchají nezletilé osoby násilné trestné činy (273 skutků, -10, -3,53%), zde nejvíce loupež (88 skutků), úmyslné ublížení na zdraví (88 skutků) a vydírání (53 skutků).

Porovnání kriminality (počtu skutků) mladistvých pachatelů (15-17 let) s r. 2016

Nejvíce skutků bylo mladistvými spácháno na úseku majetkové kriminality (1135 skutků, +75, +7,08%), která byla zastoupená především krádežemi vloupáním do ostatních objektů (172 skutků), krádežemi prostými v jiných objektech (160 skutků), krádežemi motorových vozidel dvoustopých (109 skutků) a poškozování cizí věci (80 skutků). Po této trestné činnosti jsou mladiství nejčastěji stíháni pro ostatní kriminalitu (573 skutků, -62, -9,76%), z toho maření výkonu úředního rozhodnutí (169 skutků) a nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro jiného (121 skutků).

Násilná kriminalita zůstala u mladistvých téměř beze změny (467 skutků, +1, +0,2%), je zastoupena zejména úmyslným ublížením na zdraví (174 skutků), loupežemi (128 skutků) a vydíráním (63 skutků). Počet skutků se výrazně zvýšil u hospodářské kriminality (144 skutků, +37, +34,58%), vyjma neoprávněného držení platebního prostředku (76 skutků), které souvisí spíše s majetkovou trestnou činností, má nejvýraznější zastoupení poškození a zneužití záznamu na nosiči informací (31 skutků), podvod (13 skutků) a úvěrový podvod (4 skutky). U mravnostní kriminality došlo také k mírnému zvýšení (252 skutků, +8, +3,28%), převládá pohlavní zneužívání ostatní (163 skutků), znásilnění (26 skutků) a ostatní mravnostní trestné činy (44 skutků).

Mezinárodní kontext

Na obrovské rozšiřování nejrůznějších pornografických materiálů reagovali politici na mezinárodní úrovni tím, že kriminalizovali takzvanou dětskou pornografii (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let). Ochrana dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním je deklarována v Paktu rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním (Lanzarotská úmluva/konvence). Jedná se o první úmluvu, která považuje různé formy sexuálního zneužívání za trestný čin. Do roku 2017 se Česká republika nemohla svým podpisem připojit k přijetí, protože ratifikace vyžadovala trestní odpovědnost právnických osob pro mravnostní trestné činy. Česká republika tak mohla přistoupit k Paktu rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním teprve po přijetí zákona číslo 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a o řízení proti nim, který je v účinnosti od 1. 1. 2012. Vláda České republiky souhlasila s Úmluvou usnesením č. 157 ze dne 4. března 2015, v němž v bodě IV/2 zároveň uložila ministru vnitra, aby po vstupu Úmluvy v platnost zabezpečil její provádění. Úmluva vstoupila v platnost pro českou republiku 1. 9. 2016. Cílem je zajistit stejnou míru ochrany pro všechny děti v Evropě stanovením jasných norem a definic, uplatnitelných ve všech evropských zemích, zvláště harmonizací norem trestního práva. Ustanovení směřují k prevenci sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání dětí, k

ochraně dětských obětí sexuálních trestných činů a ke stíhání pachatelů. Úmluva označuje pojmem dítě každou fyzickou osobu mladší 18 let. Hlavním účelem Úmluvy je předcházet a potírat sexuální vykořisťování a pohlavní zneužívání dětí, chránit práva dětských obětí sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužívání, podporovat národní a mezinárodní spolupráci proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání dětí. Úmluva v Článku 35 klade zvýšené požadavky na výslech dítěte: Každá smluvní strana přijme taková legislativní nebo jiná nezbytná opatření, aby zajistila, že:

- a) výslechy dětí proběhnou bez zbytečného prodlení poté, co byly skutečnosti oznámeny příslušným orgánům;
- b) v případě potřeby proběhnou výslechy dětí v prostorách určených nebo upravených pro tyto účely;
- c) výslechy dětí budou prováděny odborníky vyškolenými k tomuto účelu;
- d) kdy je to možné a vhodné, provedou všechny výslechy dítěte tytéž osoby;
- e) počet výslechů bude co nejnižší a výslechy budou prováděny pouze tehdy, pokud je to naprosto nezbytné pro účely trestního řízení;
- f) dítě může být doprovázeno svým právním zástupcem nebo případně dospělou osobou podle svého výběru, vyjma případů, kdy v souvislosti s touto osobou bylo přijato odůvodněné rozhodnutí v opačném smyslu.

Každá smluvní strana přijme taková legislativní nebo jiná nezbytná opatření, aby mohly být všechny výslechy oběti nebo případně dítěte, které vystupuje jako svědek, zaznamenány na video, a aby tyto videozáznamy mohly být v souladu s ustanoveními vnitrostátního práva použity jako důkazy při soudním řízení. V případech, kdy je věk oběti nejistý a lze ji důvodně považovat za dítě, použijí se opatření podle ustanovení odstavců 1 a 2, než bude její skutečný věk zjištěn.

Směrnice EU O PROCESNÍCH ZÁRUKÁCH PRO DĚTI, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení (právní základ čl. 82/2 písm. b) SFEU)

Dne 21. 5. 2016 byla v Úředním věstníku EU, řada L, č. 132, str. 1 an., publikována směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. 5. 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení.

Jejím cílem je zavést procesní záruky, které zajistí, že děti, tedy osoby mladší 18 let, jež jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení, budou schopny toto řízení chápat a sledovat a uplatňovat své právo na spravedlivý proces. Stejně tak je směrnicí sledován cíl zabránit dětem v opakování trestné činnosti a podpořit jejich sociální integraci. **Směrnice je plně v souladu se zákonem číslo 218/2003 Sb.**

Prostřednictvím společných minimálních pravidel pro ochranu procesních práv podezřelých nebo obviněných dětí má být posílena důvěra členských států v systémy trestního soudnictví ostatních členských států, čímž by mělo dojít ke zlepšení vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech. Stejně tak by touto cestou mělo být přispěno k odstraňování překážek volného pohybu občanů na území členských států.

Směrnice vstoupila v platnost dnem 10. 6. 2016, členské státy jsou povinny uvést v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí nejpozději do 11. 6. 2019.

Dětem, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení, by měla být věnována zvláštní pozornost, aby zůstal zachován potenciál jejich rozvoje a opětovného začlenění do společnosti (restorativní přístup) čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).

Tato směrnice podporuje práva dítěte a zohledňuje pokyny Rady Evropy o justici vstřícné k dětem. Směrnice respektuje základní práva a zásady uznané v Listině a EÚLP, stanoví minimální procesní práva (členské státy mohou procesní práva rozšířit), stanoví společné minimální procesní záruky pro děti. Děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení, nejsou vždy schopny chápat obsah výslechů s nimi vedenými. Aby byla zajištěna jejich dostatečná ochrana, měly by být výslechy těchto dětí prováděné policií nebo jiným orgánem činným v trestním řízení audiovizuálně zaznamenávány, pokud je přiměřené tak činit při zohlednění různých skutečností, například je-li přítomen obhájce, či nikoli, a je-li dítě zbaveno osobní svobody, či nikoli, přičemž prvořadý ohled je vždy nutno brát na nejlepší zájmy dítěte. Tato směrnice nepožaduje, aby členské státy pořizovaly audiovizuální záznamy výslechů dětí prováděných soudcem nebo soudem.

Jednou z možností, jak více hájit práva dítěte a tím dodržovat Úmluvu o právech dítěte, je vytvoření postu dětského ombudsmana. Vytvoření těchto institucí bylo zaštitěno Výborem OSN o právech dítěte, a od roku 1990 Radou Evropy. Ombudsmané jsou sdruženi v **Evropské síti ombudsmanů pro děti ENOC**. K dispozici jsou také sub-regionální sítě, např. v jižní a východní Evropě CRONSEE, vytvořený v roce 2006 a britské a irské sítě veřejných ochránců práv a dětských komisařů BINOC. Celkem **46** států má zřízen post ochránce dětských práv. Česká republika je jednou z posledních 4 zemí Evropské unie, která ochránce dětských práv nemá. Zřízení tohoto postu je doporučováno Výborem OSN pro práva dítěte.

b) Nejvyšší státní zastupitelství

Pokud jde o působnost státního zastupitelství vztahující se k příslušnému zájmovému tématu, je třeba předně poukázat na materiál vypracovaný Nejvyšším státním zastupitelstvím, jímž je „*Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017*“ (dále jen „zpráva“), která popisuje aktuální trendy ve vývoji všech oblastí kriminality a obsahuje též podrobná srovnávací statistická data (zejm. viz bod II/1. písm. l) na č. l. 38–41 textové části zprávy, a dále viz tabulky pod bodem II/4a–4e tabulkové části zprávy), jejichž potencionální využitelnost z hlediska potřeb Republikového výboru pro prevenci kriminality lze považovat za maximální. Předmětná zpráva je uveřejněna na internetovém portálu Nejvyššího státního zastupitelství (www.nsz.cz).

Z obsahu této zprávy lze především zdůraznit skutečnost, že v roce 2017 se v rozporu s trendy předchozích let projevil nevýrazný vzestup počtu mladistvých a osob mladších 15 let podílejících se na závažné násilné trestné činnosti, nezřídka vyznačující se i brutálním způsobem provedení, právně kvalifikované podle § 140, § 141, § 173, § 185 trestního zákoníku. Celkový charakter trestné činnosti páchané mladistvými se však nijak výrazně nemění, neboť převažuje majetková a s ní související trestná činnost. Pokud jde o tzv. dětskou kriminalitu, tj. páchanou v kategorii dětí mladších 15 let, zde rovněž převažuje méně závažná trestná činnost, přičemž de lege ferenda lze po pečlivém zvážení volit i jiné právní prostředky reagující na dětskou delikvenci nežli stávající obligatorní postup podle ustanovení § 90 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění

pozdějších předpisů, podle něhož je každý pachatel mladší 15 let bez rozdílu postaven před soud; tj. aniž by zde byla možnost zohlednit jeho osobnost, stupeň vyzrálosti, povahu spáchaného činu jinak trestného včetně intenzity naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty, konkrétní stupeň škodlivosti pro společnost atd.

Pokud Republikový výbor pro prevenci kriminality zmiňuje jako zásadní kriminogenní faktor sociální prostředí a rodinu, je v této souvislosti nutno zmínit též poznatky o protiprávním jednání svěřenců výchovných ústavů. Lze konstatovat vysoký podíl trestních věcí, v nichž jsou trestně stíháni mladiství umístění ve výchovných ústavech, kteří páchají trestnou činnost nejen v době pobytu mimo výchovná zařízení (zejména krádeže a loupeže), ale i v souvislosti s umístěním v daných zařízeních (např. násilné vymáhání finančních částek nebo prokazování různých úsluh mezi svěřenci navzájem, nejrůznější formy šikany, napadání vychovatelů apod.).

Pokud jde o trestnou činnost, která je páchána na dětech, považujeme za nezbytné upozornit na alarmující trend nárůstu případů tzv. kyberšikany (přičemž zde nejsou výjimkou mladiství pachatelé), která nezřídka souvisí též se sexuálním nátlakem a vydíráním druhých nezletilých osob a se šířením pornografie, jejíž závažnost spočívá vedle často fatálních dopadů na nezralou psychiku dětské oběti též v prakticky bezbariérové možnosti jejího provedení prostřednictvím sociálních sítí, kdy technologické prostředky umožňují v krátkém časovém období spáchat z jednoho místa řádově desítky či stovky dílčích útoků na celém území České republiky, resp. i v zahraničí, jimiž je zasaženo velké množství poškozených, event. je tím znásobena intenzita útoku na vybranou oběť. Uvedený způsob páchání trestné činnosti navíc pachateli propůjčuje anonymitu, což zvyšuje nároky na orgány činné v trestním řízení při zajišťování dostatečného důkazního materiálu pro účely jednoznačného ztotožnění osoby pachatele.

Závěrem lze souhlasit s úvahou Republikového výboru pro prevenci kriminality o vysoké latenci trestné činnosti, v rámci čehož statistická data sice zaznamenávají sestupný trend páchání trestné činnosti, nicméně skutečnost může být výrazně jiná až opačná.

c) Institut pro kriminologii a sociální prevenci

V posledních letech došlo v kriminalitě mladých lidí k prohlubování tendencí let předchozích. Především je třeba zaznamenat stále větší vliv virtuální reality u ohrožené mládeže na páchání sociálních činů, a to ve dvou směrech – jednak se tento typ reality stává inspiračním zdrojem a prostředkem k rozšiřování oblasti domněle normálního chování (virtuální realita postrádá často zábrany, dává průchod agresivním způsobům řešení životních situací a zbavuje některé oblasti lidského chování intimitu – např. sexualita, jakož i vytváří nevhodné postoje v různých segmentech sociálního života – např. rasismus, xenofobie, šíření nepravdivých informací, obsahuje různé nebezpečné návody a aktivizační pobídky), jednak se virtuální svět, který se stále více a více stává součástí světa reálného, stává místem, ve kterém se odehrávají často velmi agresivní a záluďné (a nejednou latentní) způsoby poškozování a zraňování spoluobčanů (např. šikanování, vydírání, vyhrožování) s často závažnými důsledky.

S virtualizací životního stylu mládeže lze spojovat i stále stoupající trend v odcizování komunikační či záznamové elektroniky (notebooky, mobilní telefony apod.). Tyto předměty se stávají obecně u mladé generace statusotvornou proměnnou, mají vedle značkového oblečení a dopravních prostředků (kola, motorky, auta) sebezpředmětňující význam a proto jsou u části mládeže

neodolatelným lákadlem. Naopak dochází ke snížení útoků na odcizování věcí, které se v minulosti prodávaly na černém trhu nebo v bazarech. Je to zřejmě způsobeno tím, že námaha, spojená s odcizováním těchto předmětů se – vzhledem k vyšší životní úrovni obyvatel a s tím související nižší prodejní ceně – nevyplatí. (Lze vyslovit i hypotézu, že okradení z důvodu své vyšší ekonomické úrovně některé ztráty ani neoznamují). Cílem mladých pachatelů se tak stávají hotové peníze či platební karty, případně cennosti z drahých kovů, či různé předměty, které lze zpeněžit jednodušším způsobem.

Kriminalita této skupiny pachatelů bývá svázána se zneužíváním omamných a psychotropních látek. Jednak je značná část provinění páchána pod vlivem těchto látek, jednak dochází k nemalé části antisociálního jednání ve snaze tyto prostředky intoxikace získat. Zneužívání THC se stává „normou“, alkohol je zneužíván běžně. Delikventní subkulturou jsou však zneužívány i tzv. tvrdé drogy.

Z hlediska genderových charakteristik dochází k pozvolnému vyrovnávání výskytu antisociálního jednání dívek a chlapců, emancipační tendence se i zde projevují, ovšem v těchto případech v negativním smyslu. Nadále u mladé delikventní populace zaznamenáváme krizi autority, narušené (či ani nekonstituované) rodinné zázemí s řadou kriminogeneticky závažných prvků, které se v životě delikventa reprodukuje. Značným problémem je nezáměr mladistvých „na okraji“ se jakkoliv zapojit do práce, vykazují tak příživnický životní styl.

Na základě současných výzkumů v oblasti kriminality mládeže lze konstatovat, že dosud přetrvávají problémy v oblasti nedostatečně pružného a aktivního vyhledávání ohrožených dětí v sociálním prostoru. Snížená úroveň historicky podmíněné sociální kontroly, která byla vytlačena moderním způsobem života (industrializace, urbanizace, anonymizace, migrace, eroze mnohých kontrolních funkcí tradičních výchovných zázemí apod.), nebyla dosud dostatečně nahrazena účinnou a odborně metodicky vedenou depistážní činností sítě státních a nestátních organizací, které by – podle jasně daných kritérií dělby své působnosti – včas a zejména vhodně (tedy aby zásahy nevedly ke stigmatizaci) nacházely ohrožené jedince v počátečních fázích jejich ohrožení a poskytovaly jim přiměřenou pomoc a podporu při jejich vhodném (nápravném) zařazení do většinové společnosti. Dosavadní praxe je taková, že se nejednou vyčkává až na manifestní formy selhání dítěte (či jeho sociálního zázemí), spoléhá se na náhodnost předání informace o problému či ohrožení dítěte příslušným oddělením sociálně právní ochrany dítěte, těžkopádně a zdlouhavě se reaguje i na zjištěný problém, vyčkává se na vlastní resocializační aktivitu subjektů, málo se pracuje přímo v terénu. Přitom je zjevné, že nápravný zásah je účinný zejména v počátečních fázích nejrůznějších problémů a s jeho odkládáním dochází k špatně odstranitelným - nejednou i k pozdější závažné kriminalitě vedoucím - chybám.

Určitá malá aktivita organizací při terénní práci je ovšem zdůvodňována nejen nedostatečnou kapacitou potenciálních terénních depistážních pracovníků, ale též skutečností, že v některých regionech je velký nedostatek specializovaných pracovišť a nápravných programů. Přetrvává nedostatek odborných kapacit, jsou dlouhé termíny na specializovaná vyšetření, větší aktivita při vyhledávání problémů pak naráží na malou možnost s případy následně účinně pracovat. V oblasti sekundární a terciální prevence pak citelně chybí širší nabídka akreditovaných probačních programů, které by bylo vhodné aplikovat vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti (viz § 17, odst. 2 písm. a) zákona č. 218/2003 Sb.). Zejména se jedná o hustší síť těchto programů, jejich plošnou územní dostupnost a o faktické zajištění alespoň základních předpokladů k individualizaci přístupu k jednotlivým probandům.

Dlouhodobé zkušenosti kriminologického výzkumu v oblasti kriminality mládeže ukazují, že k akceleraci asociálních či antisociálních tendencí některých mladých lidí dochází zejména v období jejich přechodu ze základního školství do školství středního. V tomto období dochází z různých důvodů k závažnému oslabení i případně dobře nastavených prostředků sociální kontroly, přestávají působit dosavadní sociálně – výchovné mechanismy zprostředkované rodinou, školou či sférou zájmových aktivit a ty nejsou kontinuálně vystřídány či nahrazeny vhodně konstituovanými mechanismy novými. Zdá se proto, že by bylo do budoucna účelné vytvářet pro toto náročné období vhodné přechodové programy mezi základním a středním školstvím.

Stále je nedostatečně pokrytá preventivní a resocializační práce s jedinci z nepodněných prostředí, zejména v oblastech, kde je třeba kvalifikovaně pracovat s jejich odlišnostmi od standardů majoritní společnosti. Zejména se jedná o malé cílené zaměření preventistů na speciální problémy dětí z nepodněných prostředí a problémy těchto prostředí. Odborné znalosti terénních pracovníků prevence kriminality by zde měly být doplněny o stejně hluboké znalosti kladných a záporných charakteristik životního stylu příslušníků ovlivňovaných komunit či jednotlivých rodin, a to v historické perspektivě i v současných obrysech. Nápravné úsilí by mělo zasáhnout v potřebné míře celé (nejednou asociálně naladěné) společnosti, mělo by však při tom vycházet z realit. Pracovník, který chce v takovém terénu uspět, by měl brát v úvahu různé determinanty, např. zkušenost ovlivňovaných s dlouhodobou, mezigeneračně „stabilizovanou“ nezaměstnaností, s bídou a způsoby překonávání tohoto problému, s kriminalitou, ostrakismem a různými formami pronásledování, měl by počítat s danostmi, jež vyplývají z různých rodových, statusových či genderových charakteristik společnosti, měl by se orientovat v osobitých strukturách kultury, zvyků a obyčejů, měl by mít povědomí o systému věr a pověřivých stereotypů atd.). Vzhledem k tomu, že se naše země stává stále více mnohokulturní, je třeba s tímto trendem v budoucnu zásadně počítat a vytvářet předpoklady pro výchovu tohoto typu pracovníků prevence kriminality.

d) Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti

Hlavní zdroj dat o užívání návykových látek mezi mládeží představuje **mezinárodní studie ESPAD** (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách), největší celoevropská studie zaměřená na mapování rozsahu užívání návykových látek u dospívajících. Studie se provádí každé 4 roky od roku 1995, v roce 2015 proběhla již šestá vlna studie. Cílovou skupinou studie ESPAD jsou studenti ve věku 15–16 let. V r. 2015 se do studie zapojilo 215 náhodně vybraných škol, sesbíráno bylo 6 707 dotazníků².

V roce 2016 byla realizována **validizační studie ESPAD 2016**, která potvrdila výsledky zjištěné ve studii ESPAD 2015³. Výskyt pravidelného kouření i rizikovější konzumace alkoholu byl stejně jako v předchozích letech vyšší mezi chlapci, stejně tak chlapci častěji uváděli zkušenosti s užitím nelegálních drog. Pokud jde o nelegální drogy, studenti nejčastěji uváděli zkušenosti s užitím konopných látek, užívání ostatních nelegálních drog zůstávají na řádově nižší úrovni. Výsledky současně naznačují, že trendy v oblasti užívání návykových látek mezi 16letými studenty sledované v letech 2011–2015 dále pokračovaly i v r. 2016 – na příkladu celoživotní prevalence zkušeností s

² Chomynová, P., L. Csémy, and V. Mravčík, Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2015. Zaostřeno, 2016. 14(5): p. 1-16.

³ viz Příloha č. 3

konopnými látkami je patrné, že nadále pokračoval trend poklesu sledovaný již od r. 2007, k poklesu došlo shodně u chlapců a dívek a potvrdil se tak i trend postupného vyrovnávání rozdílů v užívání návykových látek mezi pohlavími.⁴ V problematice **hazardu** u mládeže lze ve studii ESPAD posoudit jen v případě hraní technických her typu automaty, které je pravidelně sledováno již od r. 1995. Podíl 16letých, kteří uvedli hraní těchto her s frekvencí 1krát týdně nebo častěji, se dlouhodobě nemění.⁵

⁴ Podrobněji viz Výroční zprávu o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2016.

⁵ Podrobněji viz Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice v roce 2017.

3. Vyhodnocení plnění doporučení RDM

Níže předkládáme shrnutí k aktuálnímu stavu plnění jednotlivých doporučení zmíněných v materiálu RDM (2014) dle podkladů zaslaných jednotlivými dotčenými resorty prostřednictvím jejich zástupců v RVPPK.

Doporučení ke kapitole 2.1. Statistická evidence kriminality mládeže

V souvislosti se zavedením Centrálního registru přestupků, zvláště evidovat přestupky dětí a mladistvých.	MV, MS
Vytvořit pracovní skupinu složenou ze zástupců zainteresovaných subjektů, která posoudí aktuálně shromažďovaná data o přestupcích a trestných činech navrhne případné změny v souladu s cílem, kterým je efektivní vyhodnocování kriminálního chování mezi dětmi a mladistvými.	MV ve spolupráci MS, MŠMT, Úřad vlády

V souvislosti s možností zvláště evidovat přestupky dětí a mladistvých v rámci Centrálního registru přestupků byla provedena analýza „Možnosti evidence místa a času spáchání přestupků a evidence přestupků spáchaných mládeží rozšířením údajů evidovaných v rámci evidence přestupků vedené Rejstříkem trestů“, jež byla vypracována primárně za účelem splnění úkolu č. 18 Akčního plánu prevence kriminality na léta 2016 až 2020 (Analyzovat možnost doplnění údajů registru přestupků o místo a čas spáchání zaznamenávaných přestupků). Analýza byla zpracována oddělením trestní legislativy MSp za spolupráce MV a PČR. Analýzou bylo zjištěno, že využití stávající evidence přestupků vedené Rejstříkem trestů není k naplnění stanoveného účelu postačující, a to za prvé z důvodu legislativně úzce vymezeného okruhu přestupků, za druhé z toho důvodu, že jsou evidovány jen údaje o přestupcích, kde došlo k pravomocnému odsouzení pachatele, což vylučuje neztotožněné pachatele a „pachatele“ přestupku za něj neodpovědné pro nedostatek věku a za třetí z důvodu potřeby práce s co nejaktuálnějšími informacemi o páchané protiprávní činnosti, přičemž data o spáchaných přestupcích jsou však do evidence přestupků zapisována až po právní moci rozhodnutí o přestupku, což představuje značnou časovou prodlevu od spáchání samotného přestupku. Tyto závěry byly prezentovány na únorovém zasedání RVPPK, který následně doporučil MV realizovat další kroky vyplývající ze závěrů analýzy v rámci připravovaného projektu Mapy budoucnosti II. a v rámci těchto kroků řešit i problematiku evidence přestupků a jednání majících znaky přestupků dětí a mladistvých, což MV akceptovalo a zahájení projektu se předpokládá v r. 2019.

Možnost získat potřebná data pro vyhodnocování se nyní objevila v souvislosti s Auditem národní bezpečnosti. V tomto Auditě byla identifikována potřeba „rozšíření dostupnosti statistických dat o kriminalitě, propojení statistik kriminality, aby bylo možné dohledat a analyzovat průběh jednotlivých trestních řízení“ a tato potřeba se stala jedním z opatření Akčního plánu Auditě národní bezpečnosti. Cílem je vytvořit systém, který umožní sledovat anonymizované případy napříč celým trestním procesem. Pro definici systému byla vytvořena pracovní skupina, jejím gestorem je MV, spolugestory jsou MS a NSZ a dále spolupracují PMS, VS, CS, PČR, GIBS, VP, ČIŽP. Termín pro návrh dalšího postupu je konec roku 2018.

Doporučení ke kapitole 2.1.1 Výzkumy viktimizace a self-reportový výzkum pachatelů

Při hodnocení úrovně celkové kriminality posuzovat statistiky orgánů činných v trestním řízení spolu se zjištěními z průběžných viktimologických, self-reportových a longitudiálních výzkumů.	MV, MS
Uskutečnit viktimologický výzkum a self-reportovou studii (aktualizovat stav z roku 2006 – viz text).	MS

Institut pro kriminologii a sociální prevenci realizuje v období 2016 – 2019 **viktimologický výzkum**, jehož součástí bylo také zjišťování viktimizace na reprezentativním souboru o velikosti nad 3300 dotazovaných osob ve věku nad 15 let. Rozsah souboru byl přes 3300 respondentů, výzkum se zaměřil na viktimizaci vybranými 12 trestnými činy. Vzhledem k tomu, že ve vzorku je zastoupena i věková kategorie 15-18 let, budou k dispozici poznatky o viktimizaci této věkové kategorie. Výsledky výzkumu se zpracovávají do závěrečné studie, zatím bylo publikováno několik dílčích článků v odborném tisku. **Selfreportové výzkumy** delikvence české mládeže realizoval opakovaně v rámci mezinárodního projektu ISRD tým doc. PhDr. Jiřího Buriánka, CSc. z katedry sociologie Filozofické fakulty UK. Výsledky byly publikovány v odborných člancích a např. v monografii Moravcová, E., Podaná, Z., Buriánek, J. (2015): Delikvence mládeže: Trendy a souvislosti.

PMS spolupracovala se společností SocioFaktor na realizaci výzkumu, jehož výstupy byly zpracovány k 31. 7. 2018 do Manuálu pro práci s oběťmi trestných činů. Jednalo se o projekt „Vliv zákona o obětech trestných činů na změnu postavení oběti“ (VH20172018019), který byl vypracován v rámci „Programu bezpečnostního výzkumu pro potřeby státu 2016-2021“ (BV III/2 – VZ). Výzkum byl zaměřený na návrhy pro práci s oběťmi trestných činů v kontextu zákona o obětech trestných činů a jeho aplikace do praxe.

Doporučení ke kapitole 2.2.1 Vliv rodinného prostředí na delikvenci mládeže

Zpracovat analýzu, která zmapuje: <ul style="list-style-type: none">• využívání služeb středisek výchovné péče ve formě práce s rodinou v rámci sekundární prevence rizikového chování• možnosti rozšíření nabídky služeb sekundární prevence rizikového chování ve střediscích výchovné péče.	MŠMT
Na základě provedené analýzy: <ul style="list-style-type: none">• provést možné změny nabídky služeb v jednotlivých střediscích výchovné péče dle potřeb terénu včetně vhodných programů pro práci s rodinou ve smyslu sekundární prevence rizikového chování.	MŠMT

Na žádost MŠMT realizoval Národní ústav pro vzdělávání v měsících říjen a listopad 2014 šetření v oblasti mapování potřeb regionů ve vztahu k činnosti školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a středisek výchovné péče mezi pracovníky orgánů sociálně právní ochrany dětí.

Cílem šetření bylo zmapovat, jak pracovníci OSPOD vnímají potřebnost navýšení (nebo snížení či zachování) jednotlivých typů činností poskytovaných zařízeními ústavní a preventivně výchovné péče a jednotlivých typů zařízení ve vztahu k potřebám daných cílových skupin v regionu jejich působnosti. Ve vztahu k jednotlivým činnostem/službám si nejhůře za celou ČR vedou ambulantní služby pro ohrožené děti/klienty s psychiatrickými obtížemi, ambulantní služby pro

ohrožené děti/klienty s výraznými poruchami chování, ambulantní služby pro ohrožené děti/klienty se závislostí, pobytové služby pro děti/klienty s výraznými poruchami chování a pobytové služby pro děti/klienty se závislostí. Ve vztahu k jednotlivým typům zařízení je nejméně uspokojivá kapacita vnímána obecně u středisek výchovné péče. Mezi nimi je nejvíce nedostatečná kapacita vnímána u SVP – pobytového typu (72,8 %), dále u ambulance (63,2 %) a u denního stacionáře (61,6 %). Pracovníci orgánů sociálně právní ochrany by zařízením ústavní nebo ochranné výchovy a preventivně výchovné péče doporučovali nejčastěji „Přizpůsobit nabídku specializovaných programů potřebám cílové skupiny v regionu“ a „Zvýšení kvality poskytovaných služeb“.

K doporučení „Na základě provedené analýzy provést možné změny nabídky služeb v jednotlivých střediscích výchovné péče dle potřeb terénu včetně vhodných programů pro práci s rodinou ve smyslu sekundární prevence rizikového chování.“ nebylo zasláno žádné vyjádření.

Podporovat programy selektivní a indikované primární prevence rizikového chování dětí a mládeže.	MŠMT
--	------

Programy selektivní a indikované primární prevence rizikového chování jsou podporovány v rámci dotačního programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování.

MŠMT standardně podporuje realizaci preventivních aktivit zaměřených na problematiku rizikového chování dětí a mládeže. MŠMT v roce 2013 vydalo Národní strategii primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období na období 2013 – 2018 (dále jen „Strategie“). Strategie je zveřejněna na webových stránkách MŠMT. MŠMT plní průběžně úkoly obsažené ve Strategii. V roce 2017 započala práce pracovních skupin pro evaluaci Strategie a přípravu nové Národní strategie primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže na období 2019 – 2027.

V rámci dotační politiky MŠMT každoročně vyčleňuje ze svého rozpočtu částku cca 20 mil. Kč určenou na oblast primární prevence rizikového chování. V rámci tohoto dotačního programu byly podpořeny zejména programy dlouhodobé primární prevence rizikových forem chování dětí a mládeže a projekty zaměřené na poskytování odborných a ověřených informací a vzdělávání odborné či laické veřejnosti. Příjemci dotací byly školy, školská zařízení a nestátní neziskové organizace, které pracují s dětmi a mládeží. Současně byl v roce 2017 vyhlášen program Bezpečné klima v českých školách, který je primárně určen školám a školským zařízením. V rámci tohoto dotačního programu bylo rozděleno cca 10 mil. Kč. Dotační program byl zaměřen na podporu aktivit škol a školských zařízení k zajištění a rozvoji bezpečného klimatu v českých školách prostřednictvím vzdělávání pedagogických pracovníků, skupinových supervizí a kazuistických seminářů v oblasti bezpečného klimatu na školách a metodické podpory pedagogů pro práci s třídnickými hodinami ve školách.

MŠMT podporuje síť preventivních služeb v rámci systému péče o ohrožené dítě (podpora středisek výchovné péče, pedagogicko-psychologických poraden, školských poradenských pracovišť). Tato poradenská pracoviště byly podpořeny v rámci dotačního programu na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování. Zároveň MŠMT uskutečnilo odborné konference a semináře zaměřené na problematiku primární prevence rizikového chování pro krajské školské koordinátory prevence, metodiky prevence v pedagogicko-psychologických poradnách, školní metodiky prevence a pracovníky školských poradenských pracovišť a pracovníky středisek výchovné péče.

MŠMT podporuje vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti primární prevence rizikového chování prostřednictvím dotačního programu na oblast primární prevence. Vzdělávací programy s tematikou primární prevence rizikového chování má ve své nabídce také Národní institut pro další vzdělávání v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen „NIDV“). MŠMT prostřednictvím NIDV v roce 2017 zabezpečilo prostřednictvím krajských poboček NIDV cílené vzdělávání pedagogických pracovníků, ředitelů škol a školních metodiků prevence v oblasti rozpoznávání a minimalizace rizik spojených s projevy šikany a násilného chování ve školách. Vzdělávací aktivity byly poskytnuty zdarma ve všech 14 krajských pracovištích. Celkem bylo proškoleny 1 336 pedagogických pracovníků ve 47 programech a v rámci 2 odborných konferencí.

V rámci metodického vedení pedagogických pracovníků MŠMT vydalo a dále rozšiřuje a aktualizuje Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, které obsahuje přílohy zaměřené na problematiku šikany, kyberšikany, domácího násilí, extrémismu, vandalismu, krádeží a dalších forem rizikového chování. V prosinci 2016 bylo Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních rozšířeno o přílohu č. 21, která je věnována problematice hazardního hraní. V roce 2017 MŠMT aktualizovalo přílohy č. 7, 10 a 11, které jsou zaměřeny na oblast kyberšikany a dalších forem kybernetické agrese, vandalismu a záškoláctví.

MŠMT v roce 2016 zároveň vydalo nový Metodický pokyn k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních. Nový metodický pokyn MŠMT neřeší situaci v obecné rovině, ale zabývá se konkrétními návody, jak předcházet, rozpoznat a řešit projevy šikany a kyberšikany ve školách, a to jak mezi žáky, tak i mezi žákem a učitelem, případně opačně – mezi učitelem a žákem. Zároveň také uvádí, jakým způsobem komunikovat s rodiči, kteří jsou zákonnými zástupci žáka v roli pachatele nebo oběti šikany. Také nově zpracovává možnosti využití případové konference i další možnosti spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí. Obsahuje návod, jak podávat podněty, stížnosti a oznámení v situacích, kdy nejsou případy šikany odpovídajícím a účinným způsobem řešeny.

V rámci projektu operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost „Implementace a evaluace minimálního preventivního programu, systémových nástrojů ve vzdělávání a vytvoření sběrného systému v oblasti prevence rizikového chování pro pracovníky škol a školských zařízení na celostátní úrovni“ (VYNSPI 2), jehož realizátorem byla Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Všeobecné fakultní nemocnice Univerzity Karlovy v Praze, byl vytvořen sběrný systém v oblasti prevence rizikového chování pro pracovníky škol a školských zařízení na celostátní úrovni. Pomocí tohoto sběrného systému dat bude možné zjistit rozsah a způsob realizace primární prevence jednotlivých forem rizikového chování na základních a středních školách. Projekt byl realizován v období od 1. 9. 2014 do 31. 7. 2015. Následně byl sběrný systém dat spuštěn v pilotním režimu pro školy a v roce 2016 a 2017 byl sběrný systém zaváděn do dalších škol.

V roce 2017 se začala scházet meziresortní pracovní skupina pro primární prevenci, která je složená ze zástupců věcně příslušných resortů (MV, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo práce a sociálních věcí, zástupce Úřadu vlády) a zástupců krajů a subjektů působících v oblasti primární prevence (NNO, školy, školská zařízení apod.) s cílem koordinace a zefektivnění aktivit v oblasti prevence ve školním prostředí.

MŠMT má v oblasti primární prevence rizikového chování níže uvedené strategické cíle, které jsou v souladu s Národní strategií primární prevence rizikového chování dětí a mládeže:

1. Vymežit a ustálit jednotnou terminologii, stabilizovat přístupy, metody a nástroje efektivní primární prevence, sjednotit parametry výkonů v primární prevenci.
2. Nastavit efektivní, systémovou, provázanou, jednotnou a kooperující spolupráci všech subjektů participujících na oblasti primární prevence, a to na horizontální i vertikální úrovni.
3. Upravit a aktualizovat právní rámec oblasti primární prevence rizikového chování za účelem jasného vymezení terminologie, rolí a kompetencí jednotlivých aktérů.
4. Zkvalitnit a zefektivnit systém vzdělávání pedagogických pracovníků a dalších aktérů v oblasti primární prevence rizikového chování, který povede ke zvýšení znalostí, dovedností a kompetencí žáků a dalších cílových skupin.
5. Zajistit stabilní financování systému primární prevence rizikového chování v resortu MŠMT.
6. Zajistit poskytování kvalitních a efektivních programů primární prevence rizikového chování na základě vědecky ověřených faktů a dat.

Zaměřit se na včasnou intervenci u delikventního a predelikventního chování dětí a mladistvých.	MPSV, MŠMT
Provést analýzu primárních služeb pro rodinu a návrh minimální sítě služeb pro rodinu.	MPSV ve spolupráci s ASZ
Podporovat služby pro děti, mládež a jejich rodiny (včetně podpůrných a komunitních služeb pro rodiny, jako například předškolní kluby a rodičovská centra), která mají silný potenciál působit preventivně na ohrožené děti prostřednictvím rozvoje sociálních kompetencí a širší škály dovedností a dětí i rodičů; zaměřit se na rozšiřování těchto služeb zejména v sociálně vyloučených lokalitách.	MPSV ve spolupráci s ASZ

- **Informace o individuálním projektu MPSV „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“**

Informační systém sociálně-právní ochrany dětí

Na základě § 53a zákona o SPOD je MPSV správcem informačního systému sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „IS SPOD“). Jeho koncepci tento rezort v současnosti řeší v rámci KA 2 IP MPSV „Monitorování a řízení kvality systému SPO“, jejímž cílem je zvýšit efektivitu a kvalitu systému ochrany dětí prostřednictvím navržení systému sběru dat a jejich hodnocení. V rámci KA 2 by měly vzniknout dva základní monitorovací systémy, a to statistický monitorovací systém a kvalitativní monitorovací systém.

Tab. č. 8 Koncepce ISPOD v rámci IP MPSV

	Bližší popis záměru
Statistický monitorovací systém	<p>Systém bude mapovat potřeby cílové skupiny a výkon příslušných orgánů a služeb. Bude tak poskytovat relevantní údaje pro oblast řízení systému, plánování a financování služeb. Prostřednictvím něj budou sledovány trendy v oblasti péče o ohrožené děti. Měl by nabízet velmi podrobná data jak pro příslušné řídicí články systému péče o ohrožené děti, tak i obecné výstupy pro odbornou i laickou veřejnost.</p> <p>V roce 2017 byla vytvořena <i>Analýza současného způsobu sběru a vyhodnocování dat v systému péče o ohrožené děti</i>, která mapuje současné sledování a sběr dat týkajících se systému péče o ohrožené děti. Na konci roku 2017 byla zahájena a v roce 2018 bude pokračovat koncepce návrhu statistického monitorovacího systému, který bude obsahovat návrh indikátorů sledovaných v budoucnu jednotlivými subjekty (data vypovídající o potřebách cílové skupiny, výkonové, ekonomické a další ukazatele</p>

	<p>orgánů veřejné správy a poskytovatelů služeb), způsob hodnocení těchto indikátorů a výstupů pro řídicí články systému péče o ohrožené děti. Na základě návrhů bude upraven <i>Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí V 20-01</i> určený pracovištěm OSPOD. Plánována je také pilotáž navrženého systému sběru dat na vybraných pracovištích OSPOD OÚ ORP a KÚ. MPSV a KÚ přitom budou vystupovat jak v roli subjektu, který vykazuje data o své činnosti, tak orgánu, který získaná data hodnotí, interpretuje a dále využívá při své řídicí, metodické a koncepční činnosti. Výstupem pilotního ověření pak bude revize výkazu V 20-01, tak i doporučení na revizi statistického monitorovacího systému jako celku.</p>
<p>Kvalitativní monitorovací systém</p>	<p>Cílem je vytvořit podmínky pro vznik kvalitativního monitorovacího systému, který bude úzce navázán na statistický monitorovací systém. Systém bude nastaven tak, aby jeho prostřednictvím bylo možno hodnotit kvalitu poskytované SPO ve vztahu k zajištění kvality života a prosperity konkrétního dítěte.</p> <p>Základní nástroj pro sledování kvality, jímž jsou standardy kvality, je často používán nejednotně a pouze v některých částech systému. Standardy se navíc zaměřují především na vytvoření podmínek pro odpovídající výkon SPO. Prostřednictvím kontrol a inspekcí lze hodnotit, zda jsou u daného OSPOD či pověřené osoby naplněny tyto podmínky. Lze je tedy označit za procesně organizační subsystém kontroly kvality. Naopak hodnocení výsledků činnosti ve vztahu ke konkrétnímu dítěti či rodině je postaveno na subjektivním hodnocení, případně se nehodnotí vůbec. Zcela chybí propojení s oblastí sledování efektivity využívání finančních prostředků. Na práci s ohroženým dítětem a rodinou jsou z veřejných rozpočtů vynakládány určité finanční prostředky, není však sledováno, zda vedou ke kýženému cíli.</p> <p>V rámci rozvoje systému monitorování kvality v oblasti SPO je nutno se zaměřit na další, zcela zásadní stránku řízení kvality, kterou je hodnocení výsledků aktivit systému prostřednictvím monitorování jejich vlivu na všestranný vývoj (prosperitu) dítěte. Tento systém na základě jasně stanovených indikátorů umožní zjistit, zda jsou přijímaná opatření a práce pro jednotlivé dítě či rodinu, nebo pro celou cílovou skupinu ve spádové oblasti příslušného OSPOD, poskytovatele služeb či v daném procesu (metodě práce) efektivní a přinášejí pozitivní dopad na ochranu dítěte a jeho vývoj.</p> <p>V roce 2017 byla vytvořena jako podklad pro další činnost v rámci aktivity <i>Analýza a návrh systému monitoringu kvality a strategie implementace systému řízení kvality SPOD</i>, která detailně mapuje systém řízení kvality v oblasti ochrany práv dětí ve sféře činnosti veřejných orgánů, poskytovatelů služeb (terénních, ambulantních, pobytových) a NRP. Na základě Analýzy bude vytvořen Návrh systému monitoringu kvality a strategie implementace systému řízení kvality v oblasti SPOD. Uvedení tohoto systému do praxe bude vyžadovat legislativní a metodická opatření.</p>

Cílem informačního systému sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „IS SPOD“) je elektronizace výkonu agendy ochrany práv dětí. IS SPOD bude fungovat na úrovních obcí s rozšířenou působností (cca 290 subjektů), krajských úřadů (14 subjektů), MPSV, Úřadu pro mezinárodně-právní ochranu dětí a Úřadu práce ČR (dávková agenda, inspekce kvality poskytování sociálně-právní ochrany).

MPSV bude při koncipování tohoto systému vycházet ze zkušeností se zaváděním a s provozem SVI a ze základního směru a především účelu SVI. Současně však usiluje o vytvoření takových forem spolupráce a sdílení osobních a citlivých údajů dítěte, jeho rodiny i dalších osob, které budou důsledněji vycházet z principu přiměřenosti a účelnosti, a to plně v souladu se zákonnou úpravou mlčenlivosti při poskytování SPO i ochrany osobních a citlivých údajů. Současně MPSV

neopouští koncept vytvoření jednotného informačního systému, který by umožnil bezpečné sdílení informací napříč zainteresovanými resorty, v důsledku čehož by bylo možné lépe nastavit procesy plánování, spolupráce i řízení kvality systému péče o ohrožené děti.

Rozvoj sítě preventivních služeb

Vzhledem k tomu, že je síť preventivních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ČR nerovnoměrně rozvinutá, přistoupilo MPSV v souladu s cíli *Národní strategií ochrany práv dětí – Právo na dětství* (zejména s cílem 8. *Vytvoření a zpřístupnění služeb a podpory rodinám a dětem*) k realizaci individuálního projektu „*Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*“ (dále jen „IP MPSV“) financovaného z OPZ s celkovým rozpočtem ve výši 326 mil. Kč (realizace od 1. 1. 2016 do 30. 6. 2019). Jeho součástí je klíčová aktivita (dále jen „KA“) č. 1 *Podpora a rozvoj služeb v oblasti sociálně-právní ochrany*. Jejím cílem je podpora síťování služeb pro práci s dětmi a rodinami spolupracujícími s OSPOD s důrazem na systémovost, návaznost a provázanost služeb a jejich preventivní charakter, dále vydefinování a pilotní ověření inovativních a preventivních služeb pro ohrožené rodiny a děti. Záměrem je rozvíjet služby pro rodiny, které potřebují podporu v péči o dítě tak, aby na místní úrovni, v komunitě rodiny, byla dostupná síť služeb, které budou reagovat na široké spektrum potřeb, a umožní dítěti primárně setrvat doma v péči vlastních rodičů a včas zabrání jeho odebrání a umístění do náhradní péče v ústavních zařízeních. KA 1 probíhá na území 11 krajů (tj. s výjimkou kraje Jihočeského, Plzeňského a Libereckého) a je do ní zapojeno 127 pracovišť na úrovni obcí s rozšířenou působností (pokryto je tedy 60% území).

Kromě síťování služeb se KA 1 soustředí také na rozvoj preventivních a inovativních služeb. U rozvoje preventivních služeb je cílem zmapovat a definovat situace, ve kterých je potřebné rodině včas poskytnout preventivní služby tak, aby dítě mohlo zůstat doma v péči své vlastní rodiny, dále vytipovat vhodné preventivní služby pro rodiny a následně podpořit jejich zavádění do praxe v prostředí ČR. V roce 2017 byla v rámci rozvoje preventivních služeb vytvořena „*Analýza služeb pro ohrožené rodiny a děti spadající do systému preventivních služeb na podporu rodiny v zahraničí, vč. příkladů dobré praxe*“, která bude podkladem pro další změny v této oblasti. Rozvoj inovativních služeb se soustředí na rozvoj služeb, které nejsou doposud plošně v ČR poskytovány a nabízeny všem cílovým skupinám, případně vyžadují spolupráci více systémů pomoci nebo nejsou legislativně ani metodicky ošetřeny. Může se jednat i o služby, které by mohly být implementovány do systému na základě dobré praxe ze zahraničí. V roce 2017 byla publikována „*Analýza inovativních postupů a služeb pro rodiny a děti v ČR*“. Všechny analytické výstupy projektu budou následně využity k tvorbě systémových opatření.

ASZ: Při realizaci koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL) a při přípravě a aktualizaci strategických plánů sociálního začleňování jsou tématy pracovních skupin také

potřeby ohrožených rodin a dětí. Zástupci orgánů sociálně právní ochrany dětí jsou členové těchto pracovních skupin. Pracovní skupiny definují potřeby rozvoje služeb a aktivit pro ohrožené rodiny. V obcích, v nichž působí pracovník projektu MPSV a probíhá tvorba a aktualizace strategického dokumentu, je snahou zapojovat tyto pracovníky a propojovat informace o potřebách tak, aby sítě služeb pro rodinu byly vytvářeny, případně dotvářeny dle místních specifik.

Odbor pro sociální začleňování Úřadu vlády ČR (Agentura) poskytuje obcím v rámci KPSVL intenzivní komplexní podporu. Agentura provází spolupracující obec od analýzy situace a formování lokálního partnerství přes sestavení Strategického plánu sociálního začleňování k jeho naplňování prostřednictvím tzv. vyvolaných projektů a vyhodnocování včetně revize plánu pro další období. Opatření uvedená ve strategickém plánu se týkají také identifikovaných problémů rodin a jsou zaměřena zejména na podporu rodin s ohroženými dětmi. Projekty, které jsou realizovány na základě výzev KPSVL, cílí na zajištění stabilizace a sanaci rodiny. Rozvíjeny jsou zejména sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a odborné sociální poradenství. Pro mládež ohroženou sociálně patologickými jevy jsou v lokalitách rozšiřovány kapacity služeb nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Realizovány jsou následující aktivity:

- Brno - rozšíření práce s rodinami ve vyloučené lokalitě prostřednictvím sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi
- Bruntál – rozšíření dostupnosti sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi a nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, rodinné asistence a poskytování komplexní poradenské pomoci pro rodiny s dětmi.
- České Velenice – centrum pomoci pro rodiny – sociálně aktivizační služby, rozvoj rodičovských kompetencí, rozvoj odborného sociálního poradenství
- Jesenicko – rozvoj sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi
- Kadaň – aktivity zaměřené na sanaci rodiny, podpora dětských psychologů, rozvoj nízkoprahového zařízení pro děti a mládež
- Klášterec nad Ohří- Vejprty – rozvoj sociálně aktivizační služby a podpora rodičů v jejich kompetencích, rozvoj odborného sociálního poradenství a kapacit nízkoprahového zařízení pro děti a mládež.
- Kolín – podpora rozvoje Centra rodinného života – zaměřující se na rodiny s dětmi ohrožené umístěním dítěte mimo rodinné prostředí, rozvoj služby odborného sociálního poradenství pro rodiny sociálně vyloučené, vznik nízkoprahového zařízení pro děti a mládež realizovaného ambulantní i terénní formou
- Litvínov – rozvoj sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi
- Mikulovice – zajištění dostupnosti služeb nízkoprahového zařízení pro děti a mládež
- Moravský Beroun – rozvoj činnosti nízkoprahového zařízení pro děti a mládež
- Most – motivační aktivity v Rodinném centru Petrklíč
- Obrnice – zajištění dostupnosti sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, odborné sociální poradenství a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- Osoblažsko – rozvoj nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, včetně fakultativních aktivit pro mladé zaměřené na zaměstnanosti
- Ostrava – aktivity prevence ohrožení rodiny zaměřené na vytvoření komplexního systému podpory rodin a vytvoření dlouhodobé strategie města, podpora rodin v agendě OSPOD (orgány sociálně právní ochrany dětí), vzdělávání rodin, podpora kompetencí rodiny v péči o dítě

- Pobežovicko – klub pro děti a mládež – výchovné a aktivizační činnosti zaměřené na podporu a udržení dětí a mládeže ve vzdělávání
- Prunéřov – rozvoj sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, rozvoj rodičovských kompetencí
- Příbram – zvýšení dostupnosti sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi a zajištění odborné pomoci v terénu, zvýšení kapacit nízkoprahového zařízení pro děti a mládež
- Roudnice nad Labem – motivační a aktivizační programy pro rodinu a mládež, zajištění dostupnosti služby nízkoprahového zařízení pro děti a mládež
- Štětí – podpora rodin žijících v sociálně vyloučených lokalitách prostřednictvím sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi
- Vítkov – zajištění dostupnosti služeb nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi
- Vrbensko – rozvoj rodinné asistence a nízkoprahového zařízení pro děti a mládež
- Žluticko a Valeč – sociální a poradenské služby zaměřené na rodiny a děti v sociálně vyloučených lokalitách

Agentura také podporuje realizaci předškolních klubů. Např. v Chomutově dva kluby provozuje Člověk v tísni, o.p.s., v Litvínově – Janově je to Oblastní charita Most, v Novém Boru předškolní klub provozuje Rodina v centru, z.ú., ve Vsetíně Diakonie ČCE – středisko Vsetín, v Krnově Reintegra, z.s. a v Brně je to Apoštolská církev. Snahou je připravovat děti na přechod do běžné školky, což se daří. Ohlasy jsou pozitivní.

MPSV: Velice důležitým úkolem je zaměřit se na primární příčinu a komplexně řešit otázku sociálního vyloučení, chudoby a existence sociálně vyloučených lokalit. Na významu zde nabývá robustní politika sociálního začleňování, jejíž záměr je zpracován v *Národní strategii sociálního začleňování 2014 – 2020*, kterou koordinuje MPSV. To také realizuje řadu individuálních projektů financovaných z ESF, které přispívají k boji proti sociálnímu vyloučení (zaměřují se na implementaci opatření vládních strategií v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, sociální práce, sociálního bydlení, sociálních služeb, atd.).

MPSV je také řídicím orgánem Operačního programu Zaměstnanost (dále jen „OPZ“) využívajícího prostředky z Evropského sociálního fondu (dále jen „ESF“), z něhož je podpořena řada systémových národních projektů, dále i projektů koordinačních podporujících implementaci systémových změn na lokální úrovni (např. podpora činnosti Agentury pro sociální začleňování), zároveň i projektů cílených na podporu sociálního začleňování konkrétních cílových skupin na místní úrovni.

Významnou roli zastávají v oblasti prevence a včasné pomoci dětem poskytovatelé sociálních služeb. MPSV každoročně vypisuje dotační řízení na podporu poskytování sociálních služeb pro jejich poskytovatele, bez ohledu na jejich právní formu. Toto dotační řízení je realizováno na základě § 101a a § 104 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. V rámci uvedeného dotačního řízení na podporu poskytování sociálních služeb byly v roce 2017 podpořeny tyto druhy sociálních služeb, které jsou nejčastěji využívány v rámci včasné prevence a sanace rodiny či za účelem podpory samotných dětí v obtížné životní situaci.

Tabulka 1 Počty nejčastěji využívaných sociálních služeb na podporu ohrožených dětí a jejich rodin

Druh služby	Počet služeb (registrovaných)	Počet služeb (podpořených dotací MPSV)*	Dotace 2017
azylové domy	215	102	184 660 688 Kč
domy na půl cesty	39	18	12 573 019 Kč
intervenční centra	18	8	7 059 505 Kč
nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	252	241	292 218 706 Kč
odborné sociální poradenství	540	468	379 587 717 Kč
sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	258	146	200 830 317 Kč
terénní programy	226	177	190 581 755 Kč
raná péče	61	61	90 666 749 Kč

* *Financování sociálních služeb je v ČR vícezdrojové, například azylové domy jsou ve velkém počtu financovány v rámci individuálních projektů OPZ*

Preventivní programy pro rodiny s ohroženými dětmi poskytují také pověřené osoby k výkonu SPO, které jsou také dotačně podporovány z programu *Rodina a ochrana práv dětí*, a to z dotační oblasti *Podpora práce s dětmi a rodinami v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Níže je uveden počet podpořených projektů v roce 2017.

Tabulka 2 Počet projektů podpořených z dotačního titulu Rodina a ochrana práv dětí a výše alokace za rok 2017

Oblast	Počet projektů
Preventivní aktivity na podporu rodiny	193
Podpora práce s dětmi a rodinami v oblasti sociálně-právní ochrany dětí	81
Celkem podpořeno projektů	272
Celková výše alokace v rámci titulu	96 500 000 Kč

- **Informace o činnosti OSPOD**

V RDM bylo jako jedno z hlavních zjištění uvedeno, že v oblasti SPO sice došlo k řadě pozitivních změn, včetně zvýšení celkového počtu pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), **přesto v některých regionech přetrvává jejich početní poddimenzovanost, která znemožňuje intenzivní sociální práci s rodinami, u nichž je to žádoucí.** V této věci došlo k výraznému posunu v návaznosti na standardizaci výkonu SPO, která byla zavedena od 1. 1. 2015. Jejím pozitivním dopadem byl nárůst pracovníků OSPOD, což má za následek snížení počtu klientů/1 pracovníka, který má větší prostor se jednotlivým případům intenzivněji věnovat.

Tabulka 3 Počet pracovníků OSPOD OÚ ORP v letech 2012 – 2016

Rok ⁶	Počet pracovníků OSPOD
2012	1 934
2013	2 107
2014	2 419
2015	2 514
2016	2 576
2017	2 618

Zdroj: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za léta 2012 – 2017

Jednou z povinností OSPOD, která vyplývá ze standardizace výkonu SPO, je zohledňovat při personálním plánování počtu pracovníků náročnost výkonu SPO ve správním obvodu OSPOD obecního úřadu obce s rozšířenou působností (dále jen OÚ ORP“). Pracoviště na této úrovni vykonávají nejintenzivněji přímou práci s klienty a zákon jim ukládá nejvyšší rozsah kompetencí v této oblasti. OSPOD by měl v návaznosti na tuto povinnost zohledňovat např. charakter situace místních rodin, počet sociálně vyloučených lokalit na svém území, výskyt rizikových jevů, atd. a podle toho by měl⁷ stanovit přiměřený počet pracovníků OSPOD. Vodítkem stanoveným pro určení tohoto počtu je pravidlo nejméně 1 pracovník/800 dětí, které jsou ve správním obvodu OSPOD hlášeny k trvalému pobytu.

Součástí standardizace je také požadavek na kvalitu a individualizaci výkonu SPO⁸. Je stanoven maximální počet rodin, se kterými zaměstnanec OSPOD OÚ ORP v dané okamžiku pracuje. Jedná se o deklaratorní kritérium, jehož smyslem je zajistit především individualizovanou podporu klientům a ochranu zaměstnanců před přílišnou zátěží v situacích, kdy by zaměstnanec měl pracovat s větším počtem rodin, než jsou jeho reálné kapacity. V tomto kritériu jsou zohledněny specializace uplatňované v týmu zaměstnanců zařazených k výkonu SPO (viz následující tabulka).

Tabulka 4 Limity stanovené pro okamžitou kapacitu pracovníků OSPOD OÚ ORP dle jejich specializace

Přidělená agenda/specializace pracovníka	max. počet rodin, s nimiž v daném okamžiku pracuje
Pracovník zařazený k výkonu SPO	max. 80 rodin
Kurátor pro děti a mládež	max. 40 rodin
Pracovník pracující s osobami pečujícími	max. 40 rodin

Prostřednictvím standardizace byla také posílena preventivní činnost OSPOD zaměřená na vyhledávání ohrožených dětí a vytváření podmínek pro preventivní aktivity na tomto úseku. Povinností OSPOD je v souladu s požadavkem *standardu č. 7 Prevence* rozvíjet multidisciplinární

⁶ Zdroj: Roční výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany za roky 2012-2016

⁷ *Kritérium 4b)* standardů kvality SPO - Počet zaměstnanců je přiměřený spádovému obvodu OSPOD. Při výpočtu přiměřeného počtu zaměstnanců OSPOD je zohledněno kritérium ovlivňující náročnost výkonu SPO dětí ve správním obvodu OSPOD. Základním výchozím kritériem je nejméně 1 pracovník na 800 dětí (osob do 18 let věku), které jsou hlášeny k trvalému pobytu ve správním obvodu OSPOD. Do počtu pracovníků se započítává vedoucí pracovník adekvátně svému zapojení do práce s klienty.

⁸ *Kritérium 8d)* standardů kvality SPO Každý zaměstnanec zařazený v OSPOD k výkonu SPO pracuje maximálně s 80 rodinami, v případě kurátora pro děti a mládež se 40 rodinami. V případě práce s osobami pečujícími a osobami v evidenci pracuje s maximálně se 40 rodinami.

spolupráci s fyzickými a právníckými osobami, s orgány veřejné moci, zejména s orgány územní samosprávy, s Policií ČR, Probační a mediační službou, soudem, státními zástupci, poskytovateli zdravotních a sociálních služeb, případně s dalšími odborníky zúčastněnými na péči o ohrožené děti. Tato spolupráce by měla primárně směřovat k rozvoji sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny zaměřených mimo jiné na prevenci a včasnou pomoc této cílové skupině. Pracovníci se v návaznosti na tento požadavek zapojují do střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb či do jiných obdobných platform, jejichž cílem je rozšíření programů na podporu rodin s ohroženými dětmi. Preventivní činnost je vyvíjena i v rámci *komisí pro sociálně-právní ochranu* zřizovaných starostou obce s rozšířenou působností jako zvláštní orgán obce na základě § 38 zákona o SPOD, dále v rámci *poradních sborů k plnění úkolu kraje a krajského úřadu na úseku sociálně-právní ochrany* zřizovaných hejtmánem kraje na základě § 38a zákona o SPOD.

MPSV reagovalo na zvýšené nároky související finanční nároky OSPOD OÚ ORP související se standardizací (tj. i s potřebou zvýšení počtu pracovníků) a navýšilo prostředky poskytované OÚ ORP a hl. městu Praze ze zvláštní účelové dotace ze státního rozpočtu na výkon SPO. K navyšování systematicky dochází od roku 2015 (viz tabulka níže).

Tabulka 5 Výše vynaložených finančních prostředků z dotace MPSV na výkon SPO v letech 2014 - 2017

Rok	Výše vynaložených prostředků
2018	1 339 908 642 Kč
2017	1 335 172 876 Kč
2016	1 199 231 612 Kč
2015	1 129 270 521 Kč
2014	953 872 154 Kč

Výše popsané kroky byly provedeny v rámci transformace systému péče o ohrožené děti, jejíž záměr je zpracován v *Národní strategii ochrany práv dětí – Právo na dětství*, která směřuje k posunutí těžiště systému směrem k prevenci a včasné pomoci rodinám s ohroženými dětmi tak, aby dítě mohlo primárně vyrůstat ve své vlastní rodině v přirozeném prostředí domova a bylo včas zabráněno odebrání dítěte a jeho umístění do náhradní péče. V návaznosti na to byl změněn i způsob práce pracovníků OSPOD, a to v návaznosti na novelu zákona o SPOD, účinnou od 1. 1. 2013, kterou byly zavedeny do činnosti OSPOD nástroje sociální práce. Pracovníci OSPOD, včetně zmíněného kurátora pro děti a mládež jsou především sociální pracovníci, kteří musí splňovat i kvalifikační předpoklady k výkonu povolání sociálního pracovníka.

Základní postup práce s ohroženými dětmi je nastaven následovně. V počáteční fázi probíhá vyhodnocení situace ohroženého dítěte a jeho rodiny, které je podkladem pro následnou tvorbu individuálního plánu ochrany dítěte (dále jen „IPOD“) obsahujícího plán podpora dítěti a jeho rodině dle jejich individuálních potřeb, úrovně kompetencí i podle jejich přirozených zdrojů podpory ze strany širší rodiny a místní komunity. Pokud byla u ohroženého dítěte v evidenci OSPOD identifikována některá z forem rizikového chování, která je pro dítě nepřiměřeně ohrožující, pak pracovníci OSPOD sami poskytují dětem, rodičům či dalším osobám odpovědným za výchovu dítěte sociální práci nejčastěji ve formě poradenské pomoci a rozvoje dovedností, zároveň však cílenou odbornou pomoc dítěti a rodině i v případě potřeby zprostředkovávají, a to ze strany specializovaných odborníků (např. poskytovatelů sociálních služeb, adiktologů, psychologů, psychoterapeutů,

zdravotníků). Ti jsou přizváni ke spolupráci na řešení situace ohroženého dítěte, podílejí se na vyhodnocení a plánování pomoci dítěti a jeho rodiny, nesou společně s nimi dílčí odpovědnost za kroky stanovené jim v IPOD.

Ke sdílení všech důležitých informací pro řešení případu ohroženého dítěte využívá pracovník OSPOD (v roli koordinátora případu), dítě a jeho rodina a další zainteresovaní odborníci *případové konference*, kde se společně setkávají, průběžně přehodnocují pokrok v řešení situace dítěte, upravují IPOD tak aby odpovídal aktuálním potřebám dítěte. To, na čem se všichni zúčastnění dohodli v rámci řešení situace ohroženého dítěte, je pak zaznamenáno do vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a do IPOD, které jsou součástí spisu dítěte. Jedná se o nejhodnější způsob sdílení informací o klientovi, protože sdělování informací probíhá v ideálním případě za přítomnosti samotného dítěte a jeho rodičů, kteří zde dostávají prostor sdělit svůj názor a aktivně participovat na řešení vlastní situace. Tímto způsobem také probíhá v rámci případové práce interdisciplinární spolupráce, kterou řídí a koordinuje sociální pracovník OSPOD.

Tímto základním způsobem jsou řešeny i případy ohrožených dětí, které jsou řešeny v rámci sociální kurately pro děti a mládež.

Doporučení ke kapitole 2.2.2 Problematika závislostního chování

Evaluace metodických materiálů v oblasti prevence užívání návykových látek i hazardního hráčství.	MŠMT
---	------

Metodické materiály – Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních je průběžně aktualizováno. V prosinci 2016 bylo Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních rozšířeno o přílohu č. 21, která je věnována problematice hazardního hraní. V roce 2017 MŠMT aktualizovalo přílohy č. 7, 10 a 11, které jsou zaměřeny na oblast kyberšikany a dalších forem kybernetické agrese, vandalismu a záškoláctví.

Podporovat preventivní programy na téma prevence užívání návykových látek i problémového hráčství.	MŠMT, Úřad vlády
--	------------------

V r. 2017 bylo z dotačního titulu RVKPP podpořeno celkem 15 programů primární prevence, z toho 6 se zaměřovalo na oblast primární prevence hazardního hraní. Šlo převážně o programy selektivní a/nebo indikované prevence. Všechny podpořené programy jsou certifikované v rámci systému ověřování kvality programů primární prevence rizikového chování realizovaných ve školství externími subjekty (systém certifikací MŠMT), se zaměřením na prevenci v adiktologii. Jeden podpořený projekt byl zaměřen na rozvoj aktivit vedoucích k prevenci patologického hráčství zákazníků v provozovnách herního průmyslu. Celková výše dotace RVKPP na projekty primární prevence byla 3 762 000 Kč, z toho na programy primární prevence užívání návykových látek 2 070 000 Kč a na programy primární prevenci hraní hazardních her 1 692 000 Kč.

Součástí systému primární prevence rizikového chování v resortu školství je rovněž prevence hazardního hraní. V oblasti primární prevence rizikového chování (včetně problémového hráčství) funguje systém ověřování kvality preventivních programů. K lednu 2018 mělo celkem 58 organizací s 90 programy certifikací odborné způsobilosti v primární prevenci. Z toho bylo 75 programů

zahrnujících adiktologickou prevenci, jejíž součástí je i hazardní hraní. Preventivní programy na téma prevence užívání návykových látek i problémového hráčství jsou podporovány v rámci dotačního programu na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování.

Při upřesnění národních pravidel pro regulaci hazardních her stanovených MF využívat materiál „Regulace hazardních her na obecní úrovni. Příručka pro obce a jejich zastupitele“.	obce
---	------

MF není gestorem ani spolugestorem navrhovaného doporučení. V důsledku toho pak ani není v možnostech resortu financí efektivně a konstruktivně se zapojit do procesu kompletace podkladů týkajících se plnění doporučovaných opatření stanovených v předmětném materiálu.

Zkvalitnit počítačovou výuku – omezit teorii a přidat více informací o bezpečném užívání sociálních sítí.	MŠMT
Posílit spolupráci škol s rodiči ohledně využívání sociálních sítí a ostatních komunikačních technologií, vzdělávat rodiče např. během třídních schůzek.	MŠMT
Vytvořit ucelený vzdělávací program pro základní školy, který by zahrnoval vzdělávání v oblasti bezpečného užívání internetu, sociálních sítí a dalších komunikačních technologií.	MŠMT

MŠMT k doporučením nezaslalo žádné vyjádření, stejně jako v roce 2016.

V oblasti spolupráce škol s rodiči jsou realizovány v rámci programu Prevence kriminality MV projekty zaměřující se na prevenci kyberkriminality, jako např. Kraje pro bezpečný internet, Bezpečně v kyberprostoru nebo Internetem bezpečně. V rámci prvního projektu „Kraje pro bezpečný internet“ jsou v r. 2018 připravovány videospoty pro rodiče zaměřující se na to, jak postupovat při seznamování svých dětí ve věku 8 až 12 let s prostředím IT a s užíváním internetu, přičemž je kladen důraz na problematiku elektronické bezpečnosti a kyberšikany. V rámci projektu „Bezpečně v kyberprostoru“, který si klade za cíl omezení rozšiřování nebezpečných počítačových jevů v Jihomoravském kraji a který se zaměřuje na uživatele osobních počítačů, jsou proškoleni mj. i rodiče. Obsahem posledního projektu „Internetem bezpečně“ jsou vzdělávací aktivity a praktické ukázky kybernetických hrozeb společně s konkrétními návody, jak se chránit. Mezi hlavní cílové skupiny projektu patří děti a mládež, rodiče, handicapovaní, pedagogové, specialisté v oblasti prevence, zaměstnanci OSPOD, pracovníci bezpečnostních složek atd.

Realizovat opatření směřující k oblastem hate crime, šíření hoaxů, kultivace a rozvíjení debaty na sociálních sítích	ASZ
--	-----

Opatření bylo rozvíjeno především v rámci aktivit celostátní mediální kampaně HateFree Culture (dále jen kampaň), která byla součástí projektu „Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti“, pokračuje i po ukončení projektu k 30. dubnu 2017.

Kampaň působí na veřejnost prostřednictvím internetových stránek www.hatefree.cz, které se soustředí na poskytování informací odborné i široké veřejnosti a médiím. Stránky přinášejí i pozitivní příběhy a příklady dobré praxe nejen z České republiky, ale i ze zahraničí. Tím se daří

upoutat pozornost i na závažnější témata, která by jinak lidé přirozeně nesledovali (<https://www.hatefree.cz/blog>).

Dále jsou v rámci kampaně provozovány facebookové stránky HateFree Culture, které jsou jedním z mála míst českého internetu, kde na témata vzájemného soužití probíhá nonstop moderovaná diskuse. Dochází zde ke snaze o kultivaci veřejné diskuse a současně poskytování prostoru pro konstruktivní diskusi, jsou přinášena nová témata podněcující další komunikaci. V komunikaci se tyto stránky zaměřují také na informování a diskusi o tématech násilí z nenávisti.

Velmi důležitou součástí kampaně je aktivita vyvracení hoaxů a manipulací týkající se převážně muslimů, migrace, Evropské unie a Romů. Jejich počet mírně ustal díky osvětové činnosti a celospolečenské diskusi. Kampaň je platformou, která se napravování falešných informací o různých skupinách lidí systematicky věnuje. Je současně partnerem médiím a institucím při odhalování a poskytování analýz hoaxů. Probíhalo ověřování informací a manipulací, které bývají nástrojem pro následné šíření nenávistných projevů.

Snížit dostupnost alkoholických nápojů a tabákových výrobků pro nezletilé, zejména formou zintenzivnění kontrolní činnosti zaměřené na prodej a podávání těchto výrobků osobám mladším 18 let v provozovnách veřejného stravování a maloobchodních prodejnách.	P ČR
Snížit dostupnost drog zejména pro mladé lidi, zvláště evidovat a vyhodnocovat kontrolní akce realizované v tomto prostředí.	P ČR

V roce 2016 se uskutečnila celorepubliková akce HAD 2016 s následujícími výsledky:

- zapojeno – **3 353** policistů,
- zapojeno – **1 160** pracovníků státní správy a samosprávy (Česká obchodní inspekce, HZS, Celní správa a další),
- zkontrolováno – **12 027** osob,
- zkontrolováno – **3 538** podniků,
- zjištěno – **800** přestupků (s alkoholem 245),
- zjištěno – **19** trestných činů v souvislosti s alkoholem,
- řešeno – **395** případů dětí, které požíly alkohol,
- řešeno – **9** případů dětí, které požíly OPL, v **8** případech OPL nepožily, ale měly je u sebe
- omezení osobní svobody – **97** osob.

V roce 2017 se uskutečnila celorepubliková akce HAD 2017 s následujícími výsledky:

- zapojeno – **2 566** policistů,
- zapojeno – **1 119** účastníků státní správy a samosprávy (České obchodní inspekce, HZS, Celní správa a další),
- zkontrolováno – **9 075** osob,
- zkontrolováno – **2 444** podniků,
- zjištěno – **822** přestupků (s alkoholem 165),
- zjištěno – **12** trestných činů v souvislosti s alkoholem,
- řešeno – **152** případů dětí, které požíly alkohol,

- řešeno – 2 případy dětí, které požily OPL, v 8 případech OPL nepožily, ale měly je u sebe
- omezení osobní svobody – 61 osob.

V letošním roce zatím proběhla jedna ze tří etap celorepublikové akce HAD 2018. Mimo dané oblasti (snižování dostupnosti alkoholu, hazardního hraní, tabákových výrobků a nelegálních drog mládeži) se akce v tomto roce zaměří také na kontroly prodeje tabákových výrobků prostřednictvím automatu.

Doporučení ke kapitole 2.2.3 Rizikové faktory související s aktuálním socioekonomickým vývojem české společnosti

Doplnění výuky na školách - problematika rizikových skupin (extremismus).	MŠMT
---	------

Obsahem všech rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání je průřezové téma Občan v demokratické společnosti a vzdělávací oblast Společenskovední vzdělávání, kde je extremismus a boj proti extremismu začleněn. Dále pak zaleží na podmínkách a možnostech školy, jak tento pojem dále rozpracuje ve svých školních vzdělávacích programech. Střední školy, které vzdělávají žáky v oborech 68-42-M/01 Bezpečnostně právní činnost, mají problematiku extremismu ve svých programech rozpracovanou ve větším rozsahu, než školy vzdělávající žáky v ostatních oborech s maturitní zkouškou nebo výučním listem.

Důležitou součástí rámcových vzdělávacích programů pro základní školy (dále jen“RVP ZV“) je prevence rasistických, xenofobních a extrémistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí a k ochraně uměleckých a kulturních hodnot.

Podporovat sociální bydlení mimo rizikové ubytovny a jiné nestandardní bytové jednotky.	MPSV, obce
---	------------

Co se týče prevence ztráty a zajištění přístupnosti bydlení mimo rizikové ubytovny a jiné nestandardní bytové jednotky, pak důležitou roli zastávají v první řadě sociální dávky na bydlení poskytované domácnostem s nízkými příjmy, které svou výší neodpovídají nákladům na bydlení. V roce 2017 byl vyplacen příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory v celkové výši 8 622 mil. Kč, kdy průměrný měsíční počet vyplacených dávek činil 207,7 tisíc. Doplatek na bydlení ze systému pomoci v hmotné nouzi byl v roce 2017 vyplacen ve výši 2 423 mil. Kč a průměrný měsíční počet vyplacených dávek činil 53,4 tisíc Kč.

Pokud se rodiny s dětmi potýkají s problémy v oblasti bydlení, které nedokáží řešit vlastními silami, mají možnost využít profesionální pomoc ve formě sociálních služeb a sociální práce poskytované na obecních úradech. Zde působí sociální pracovníci, jejichž cílem je prevence ztráty bydlení, podpora rodin při hledání nového bydlení na běžném trhu s byty a rozvoj dalších kompetencí důležitých pro udržení si bydlení. Oba nástroje zaštiťuje MPSV koncepčně, metodicky i finančně.

Sociální služby jsou podporovány prostřednictvím dotačního titulu MPSV pro poskytovatele registrovaných sociálních služeb vyhlášeného na základě § 101a a § 104 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“). Celková alokace určená na tento titul v posledních letech setrvale roste (viz následující tabulka).

Tabulka 6 Celková částka na dotační podporu sociálních služeb 2014-2018 (v mld. Kč)

Rok	Dotační podpora
2014	7,71
2015	6,6
2016	9,2
2017	11,25
2018 ⁹	14,9

Nejvýznamnějšími službami, které mohou být východiskem pro rodiny s dětmi v bytové nouzi, jsou odborné sociální poradenství, terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a azylové domy nabízející pobytovou službu na přechodnou dobu těm rodinám s dětmi, které již bydlení ztratily. Počet a výše dotační podpory těchto druhů služeb je uvedena níže v tabulce.

Tabulka 7 Přehled počtu vybraných sociálních služeb vhodných pro rodiny s dětmi ohrožené ztrátou bydlení a jejich dotační podpora v roce 2017

Druh služby	Počet služeb (registrovaných)	Počet služeb (podpořených dotací MPSV)	Dotace 2017
azylové domy	215	102	184 660 688 Kč
odborné sociální poradenství	540	468	379 587 717 Kč
sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	258	146	200 830 317 Kč
terénní programy	226	177	190581 755 Kč

MPSV vypracovalo ve spolupráci s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí Metodiku prevence ztráty bydlení, kde jsou popsány nástroje využitelné v této oblasti. Tuto metodiku šíří mezi sociální pracovníky a další profesionály pomáhající lidem v bytové nouzi.

MPSV také vytváří koncepční a strategické materiály v oblasti sociálního začleňování, sociálního bydlení, sociálních služeb a podpory rodin s dětmi. Zároveň monitoruje a přímo se podílí na naplňování systémových opatření, která jsou jejich součástí. Systémová opatření na podporu bydlení, sociálního začleňování a podpory rodin s dětmi jsou uvedena v těchto vládních materiálech, za něž gesčně odpovídá MPSV:

- Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020 schválená usnesením vlády č. 4 ze dne 8. ledna 2014;
- Koncepce sociálního bydlení ČR na období 2015 – 2025 schválená usnesením vlády č. 810 ze dne 12. 10. 2015;
- Národní strategie ochrany práv dětí – Právo na dětství na léta 2012 – 2018 schválená usnesením vlády č. 4 ze dne 4. 1. 2012;
- Národní strategie rozvoje sociálních služeb na roky 2016 – 2025 schválená usnesením vlády č. 245 ze dne 21. 3. 2016;

⁹ Plánovaná suma dotací na rok 2018.

- Koncepce rodinné politiky na období 2017 – 2022 schválená usnesením č. 654 vlády ze dne 18. 9. 2017;
- Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020 schválená usnesením vlády č. 666 ze dne 28. 8. 2013.

MPSV podporuje řadu projektů zaměřených na podporu inovativních forem sociálního bydlení, a to i za podpory finančních prostředků z ESF, konkrétně z Operačního programu Zaměstnanost. Je například gestorem výzvy č. 24 „Sociální inovace v oblasti sociálního začleňování a přístupu na trh práce pro nejohroženější skupiny“, kde jsou jednou z cílových skupin osoby bez přístřeší. V současné době jsou v realizaci dva projekty zaměřené na tuto cílovou skupinu. Prvním z nich je projekt „Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing)“ ověřující přínos modelu Housing First práce s cílovou skupinou. V roce 2017 získal projekt hlavní ocenění od Evropské federace národních organizací pracujících s lidmi bez domova za nejlepší řešení bytové nouze v zemích EU. Průběžná evaluace projektu vykazuje 94% úspěšnost ve vztahu k počtu rodin, které si udržely bydlení.

Aktuálně zamýšlí MPSV řešit zajištění hmotného zabezpečení mladých dospělých nezaopatřených lidí do 26 let věku opouštějících náhradní péči po dosažení zletilosti, a to jak ústavní péči, tak i pěstounskou péči. Záměrem je zavést jednorázovou dávku „odchodné“ a pak měsíční opakující se dávku, která umožní mladým lidem najít si a udržet bydlení a žít po opuštění náhradní péče po dobu nezaopatřenosti nezávislý život ve společnosti.

Podpora sociálního bydlení probíhá v rámci Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) a Operačního programu Zaměstnanost (OPZ), obojí počítají s principem desegregace – probíhá tedy jak podpora výstavby, tak sociální a koncepční práce. MPSV akreditovalo novou metodiku desegregace ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou UK. Jako úspěšná se jeví dávka MOP (mimořádná okamžitá pomoc) na kauci pro přechod z ubytovny do standardního bydlení. Vliv nevyhovujícího bydlení na v něm vyrůstající děti shrnuje Analýza dopadů nedostačujícího bydlení na školní a další problémy dětí v ČR¹⁰

Doporučení ke kapitole 2.3 Profil mladistvého pachatele

Podpora rozvoje rodičovských dovedností, a to nejen u matek, ale i otců dětí v ohrožených rodinách v rámci školských zařízení.	MŠMT
Podporovat preventivní programy na téma právního vědomí a důvěry v instituce u české mládeže.	MŠMT, MV (P ČR)

Preventivní programy na téma právního vědomí a rozvoje rodičovských dovedností jsou podporovány v rámci dotačního programu MŠMT na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování.

V rámci Programu prevence kriminality na místní úrovni jsou v České republice rovněž podpořeny projekty zaměřené na rozvoj rodičovských dovedností. V Plzeňském kraji jsou pořádány rodičovské skupiny pro rodiče ze sociálně znevýhodněného prostředí, rodiče dětí s poruchami

¹⁰

[https://www.mpsv.cz/files/clanky/33919/Analýza dopadu nedostacujiciho bydleni na skolni a dalsi problemy deti v CR.pdf](https://www.mpsv.cz/files/clanky/33919/Analýza_dopadu_nedostacujiciho_bydleni_na_skolni_a_dalsi_problemy_deti_v_CR.pdf)

chování, výchovnými problémy apod. a individuální podpora těchto rodičů. Rodičům jsou nabízeny přednášky, workshopy a diskuze s odborníky například na téma podpora a motivace dětí, efektivní školní příprava, výchovné problémy a záškoláctví, trestní odpovědnost, šikana a kyberšikana, užívání návykových látek a alkoholu, zdravé stravování dětí atd. V Pardubickém kraji probíhá mentorská asistence určena rodičům i dětem, a to zejména ze sociálně vyloučených lokalit. Další podobné projekty zaměřené na zkvalitnění rodinných vztahů a výchovného prostředí jsou realizovány v Novém Jičíně, Havířově a v Karviné.

Také Policie ČR realizuje řadu regionálních, ale i celorepublikových aktivit zabývajících se právě posilováním právního vědomí a důvěry v instituce u české mládeže. Na úrovni spolupráce se školami vstupují policejní preventisté a policisté mezi studenty s informacemi, právy a povinnostmi v době nabývání trestně právní odpovědnosti. Představují studentům základní práva a povinnosti, vedou odborné diskuze na dané téma. Trestně právní odpovědnost je řešena zejména z pohledu problematiky konzumace alkoholu a zneužívání OPL a dále v souvislosti s povinnostmi při pohybu na pozemních komunikacích i v řadě preventivních akcí a opatření. Některé konkrétní projekty Policie ČR v této oblasti jsou blíže popsány v příloze č. 1 tohoto materiálu. Takto zaměřené preventivní projekty podporuje rovněž MV prostřednictvím svých dotačních titulů (zejména pro projekty realizované obcemi a kraji a dále Policií ČR).

Doporučení ke kapitole 2.4 Restorativní justice

Zvýšit informovanost soudců a státních zástupců o existujících probačních programech a zvýšit jejich využívání.	MS
---	----

PMS se dlouhodobě snaží o zlepšení informovanosti státních zástupců a soudců o své činnosti v oblasti mládeže a také o dostupných probačních a resocializačních programech. O probačních programech jsou soudci a státní zástupci informováni při osobních setkáních se specialisty na mládež a především při jednání Týmů pro mládež, které zástupci PMS zajišťují, nebo se jich účastní jako členové.

Orgány činné v trestním řízení jsou informovány také prostřednictvím samotné případové práce, kdy PMS ve svých písemných výstupech navrhuje uložení konkrétního probačního či resocializačního programu mladistvému, a následně je pravidelně informuje o průběhu realizace programu.

Informace o PMS a dostupných programech jsou předávány také v rámci osvětových a informačních akcí, jako je Den mediace, Den otevřených dveří PMS, odborné konference a semináře, v rámci lektorské spolupráce s Justiční akademií apod.

Požadovat ve vyšší míře zapojení rodinných příslušníků do realizace akreditovaných probačních programů.	MS
---	----

V rámci naplňování principů restorativní justice PMS usiluje o zapojení nejbližší rodiny mladistvého i jeho širšího okolí do řešení následků trestné činnosti. Metodicky je práce s mládeží upravena metodickým standardem, účinným od 1. 1. 2017, který jednoznačně tyto snahy podporuje.

Kombinace skupinové a individuální práce s prací s rodinou mladistvého při realizaci programů pro mladistvé se ukazuje také jako velmi účinné. To potvrzuje i realizace programu pro

mladé násilné pachatele „Proti násilí“, který byl vytvořen v rámci projektu PMS a nyní je realizován v 5 lokalitách v rámci navazujícího projektu „Na správnou cestu! II“.

Nastavit systém hodnocení efektivity probačních programů.	MS
---	----

K nastavení systému hodnocení efektivity probačních programů je nezbytné získat data o následné recidivě mladistvých klientů, kteří program absolvovali. PMS se na evaluaci účinnosti programů soustředí především v rámci probačních a resocializačních programů, které realizuje v rámci vlastních projektů.

Jednotlivé probační programy jsou realizovány ve spolupráci s příslušnými středisky PMS. Zpětná vazba je získávána od pracovníků PMS (specialistů pro práci s mládeží). Tato data jsou shromažďována ředitelstvím Probační a mediační služby a vyhodnocována.

Poskytovatelé akreditovaných probačních programů, kterým byla ze státního rozpočtu ČR přidělena dotace na realizaci probačního programu, jsou povinni kromě konečného vyúčtování přidělených prostředků předložit Ministerstvu spravedlnosti zprávu o realizaci programu.

PMS společně s Ministerstvem spravedlnosti usiluje o možnost změny systému evaluace účinnosti programů v návaznosti na získání dat (např. z Rejstříku trestů).

Zabezpečit plošné šíření probačních programů na celém území státu.	MS
--	----

Na základě dat, která má Probační a mediační služba (dále jen „PMS“) k dispozici, lze konstatovat, že od roku 2011 dochází u probačních programů k pozvolnému, ale trvalému poklesu počtu mladistvých pachatelů, zařazených do probačního programu.

Jak je patrné z příložené tabulky č. 8 pokles se krátkodobě zastavil v roce 2014 – 2015, kdy v rámci projektu „Rozvoj probačních a resocializačních programů – posílení prevence a ochrany společnosti před opakováním trestné činnosti“ financovaného z Programu švýcarsko-české spolupráce proběhla nabídka a realizace Probačního programu PUNKT ve většině soudních okresů České republiky. Realizace projektu zastavila pokles jen krátkodobě.

V roce 2016 i přes dobíhající běhy programu PUNKT došlo k významnému propadu počtu zařazených mladistvých pachatelů. Počet se tak v roce 2016 zastavil na hodnotě 196 mladistvých pachatelů zařazených do probačních programů, což je nejméně za dobu realizace probačních programů.

Dlouhodobý pokles mladistvých zařazených do probačních programů lze částečně přisoudit dlouhodobému trendu poklesu kriminality dětí a mládeže, které se projevuje zejména na realizace programů v menších regionech. Nicméně jedním z dalších faktorů je i dostupnost resp. pokrytí regiony dostupnými probačními programy.

Tabulka 8 počet mladistvých pachatelů zařazených do probačních programů

Rok	Počet klientů zařazených do PP
2011	464
2012	404
2013	245
2014	283
2015	381
2016	196

Zdroj dat: Monitoring realizace akreditovaných probačních programů

Podíl klientů, kteří byli do probačního programu zařazeni z rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení (dále jen OČTŘ) od roku 2013 stagnuje kolem hladiny 54 %. Výsledky z roku 2016 tento trend potvrzují. Lze tedy konstatovat, že větší část mladistvých pachatelů absolvuje program na základě rozhodnutí OČTR.

Nabídka probačních programů pro mladistvé je sice kvalitní a diferencovaná na potřeby jednotlivých regionů, nicméně jejich územní pokrytí a dostupnost ve všech regionech je nedostatečná. Plošnému rozšíření a širšímu využívání akreditovaných probačních programů brání stále plošná nedostupnost, nižší počet trestně stíhaných mladistvých, ze kterých jsou následně tipováni vhodní klienti do lokálně dostupných probačních programů (problém s naplněním běhů zejména skupinových programů v menších soudních okresech), způsob financování programů, velká dojezdová vzdálenost pro klienty (finanční náročnost dojíždění) ap.

Ministerstvo spravedlnosti zavedlo v rámci dotačního řízení již v minulém roce tzv. víceleté financování NNO, a to v souladu s parametry obsaženými ve Státní politice vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 – 2020, která byla schválena usnesením vlády ČR č. 608/2015. NNO tedy mají v rámci dotačního řízení požádat – za splnění určitých podmínek – o uzavření smlouvy o dlouhodobé spolupráci, v rámci které potom ve zjednodušeném řízení obdrží dotaci ve 3 po sobě jdoucích letech. Přesto počet žadatelů o dotaci z řad NNO v posledních letech stagnuje či klesá.

PMS chce nedostatek probačních a resocializačních programů řešit systémovým opatřením - vznikem programových center spadajících do kompetence PMS, což zajistí státní garanci kvality, dostupnosti a financování. V těchto centrech budou realizovány standardizované resocializační programy pro mladistvé i dospělé pachatele.

Aby byla zajištěna větší dosažitelnost programů pro pachatele v jednotlivých soudních okresech, budou lektorské týmy z programových center podle potřeb vyjíždět do míst působnosti jednotlivých středisek PMS. Provoz prvních programových center chce PMS v nejbližších letech zajistit v rámci připravovaného projektu „Zpátky do života“, financovaného z Norských fondů.

Mediace a restorativní rodinné skupinové konference v trestním řízení

V roce 2016 se účastnilo **mediací** 190 dětí a mladistvých (pachatelů). Celkový počet mediací byl v tomto období 982. V roce 2017 se mediací účastnilo celkem 99 dětí a mladistvých (pachatelů). Celkový počet uskutečněných mediací byl v tomto roce 637. Většina mediací v trestních věcech je realizována v rámci tzv. zprostředkování řešení konfliktu v rámci přípravného řízení a její realizace je závislá na dobrovolnosti jak obviněného pachatele, tak oběti. V předchozích letech došlo k pravidelnému poklesu vstupů PMS do přípravného řízení resp. do zprostředkování řešení konfliktu, což má i dopad na pokles realizovaných mediací. Vstup probačních úředníků do přípravného řízení je

převážně závislý na dostupných kapacitách zaměstnanců PMS na střediscích, které mohou alokovat pro výběr, přípravu a realizaci mediace. Bohužel probační úředníci jsou v posledních letech přetíženi zejména výkonem kontroly alternativních trestů (dohledy a obecně prospěšnými pracemi), ke kterému jsou pověřovány soudy. Probační úředníci jsou tak nuceni alokovat personální zdroje přednostně na tuto činnost namísto na vstupy do přípravného řízení. Je pravděpodobné, že výše uvedené je jednou z příčin poklesu vstupů do přípravného řízení a tedy i mediací.

V rámci realizace projektu PMS „Na správnou cestu!“ v letech 2012-2015 byla na základě zahraniční praxe vytvořena metodika restorativního programu **rodinné skupinové konference**. Do konce roku 2015 bylo proškolen 31 facilitátorů (probačních úředníků, specialistů na agendu mládeže a přípravného řízení). V navazujícím projektu „Na správnou cestu! II“, jehož realizace byla zahájena v roce 2016, budou v tomto restorativním programu postupně proškoleni všichni specialisté na mládež z řad probačních úředníků. V prvním pololetí roku 2018 proběhly první dva běhy vstupního školení. V následujících letech tak bude zabezpečena možnost využití rodinných skupinových konferencí v trestním řízení ve všech regionech ČR. V roce 2017 se účastnilo rodinných skupinových konferencí 11 dětí a mladistvých. Celkový počet uskutečněných rodinných skupinových konferencí byl v tomto roce 14. PMS spolupracuje s Institutem kriminologie a sociální prevence (dále jen „IKSP“) na realizaci výzkumu zaměřeného na rodinné skupinové konference.

Zřídit dotační titul k zajištění činnosti mentorů využívaných při dohledu nad dětmi a mladistvými vykonávajícími alternativní tresty a opatření	MS
---	----

Ministerstvo spravedlnosti v této oblasti vyhláší titul Rozvoj probačních a resocializačních programů pro mladistvé delikventy. Jedná se o titul, který zahrnuje probační programy ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, tzn. programy sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutické programy, programy zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiné vhodné programy k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvých, které směřují k tomu, aby se mladiství vyhnuli chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jejich vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi nimi a poškozenými a zejména programy, které svým obsahem reagují na konkrétní potřeby mladistvých v daném regionu a snižují rizika opakování trestné činnosti.

Činnost mentorů využívaných při dohledu nad dětmi a mladistvými vykonávajícími alternativní tresty a opatření by se tak jistě dala podřadit pod tento již existující dotační titul. V současné době není v plánu pro tuto oblast vypisovat jiný dotační titul.

Doporučení ke kapitole III. Kriminalita páchaná na dětech a mladistvých

Navrhnout zavedení povinné registrace dětí u praktického lékaře pro děti a dorost.	MZd
--	-----

V České republice není uzákoněna povinná registrace dětí u praktického lékaře pro děti a dorost (dále jen „PLDD“) a přesto je téměř 99% dětí do 19 let registrováno. U PLDD často nejsou registrovány děti, které jsou umístěny v dětských domovech pro děti do 3 let věku, kde jsou v péči dětských lékařů, kteří jsou zaměstnanci center.

Povinná registrace dětí u PLDD nevyřeší problém týraných a zanedbávaných dětí, protože rodiče, kteří své dítě týrají nebo zanedbávají, nebudou k PLDD s dítětem docházet a neexistuje povinnost navštěvovat registrujícího poskytovatele zdravotních služeb, tedy v případě dětí PLDD. I v případě, že dítě je registrováno, není jednoduché v rámci preventivních prohlídek nebo návštěv při

akutním onemocnění s rodičem při podezření na týrání nebo zanedbávání pracovat. Ve většině případů přestane rodič s dítětem k lékaři docházet a navštěvuje pouze pohotovostní službu nebo odborné ambulance, registruje se u jiného PLDD s tím, že nezná jméno předešlého registrujícího lékaře. Tímto způsobem může týrané nebo zanedbávané dítě roky unikat pozornosti zdravotníků.

Proto se s důsledky týrání nebo zanedbávání dětí mnohem častěji setkávají zdravotníci úrazových ambulancí, zdravotnické záchranné služby, urgentních příjmů nemocnic a následně také dětských domovů pro děti do 3 let věku.

Jako mnohem účinnější, než povinná registrace dětí u PLDD, se jeví na tuto problematiku upozorňovat v rámci kvalifikačního i celoživotního vzdělávání zdravotníků, aby následně při své práci dokázali na vzniklou situaci správně reagovat a také poskytnou zdravotníkům sjednocující metodiku, jak při podezření na týrání nebo zanedbávání dítěte postupovat. Metodika Postup lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syn. CAN) je uveřejněna ve Věstníku MZ č. 3/2008.

Ministerstvo zdravotnictví v dohledné době nepřipravuje změnu zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování ve smyslu zavedení povinné registrace dětí u praktického lékaře pro děti a dorost.

Začlenit do výukových materiálů pro budoucí pedagogy informace o nových formách násilí na dětech a páchaných dětmi – kyberšikana, kyberstalking, kybergrooming...	MŠMT
Přizpůsobit výuku s ohledem na nové technologie. Podporovat preventivní programy pro děti a mládež v oblasti bezpečného užívání počítačů.	MŠMT
Posílit působení školních psychologů v prevenci a krizové intervenci, a to nejen kyberšikany.	MŠMT
Podporovat další vzdělávání pedagogů v oblasti komunikačních technologií.	MŠMT

Preventivní programy pro děti a mládež v oblasti bezpečného užívání počítačů a prevenci kyberšikany jsou podporovány v rámci dotačního programu na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování a v roce 2017 i v rámci dotačního programu na bezpečné klima v českých školách.

MŠMT podporuje vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti primární prevence rizikového chování prostřednictvím dotačního programu na oblast primární prevence. Vzdělávací programy s tematikou primární prevence rizikového chování má ve své nabídce také Národní institut pro další vzdělávání v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

K doporučení: „Posílit působení školních psychologů v prevenci a krizové intervenci, a to nejen kyberšikany.“ MŠMT nezaslalo žádné vyjádření.

Doporučení ke kapitole 3.1 Speciální výslechové místnosti

Podporovat vzdělávací aktivity a setkání s odborníky, kteří pracují s dětmi – oběťmi mravnostních trestných činů (soudní znalci, pracovníci OSPOD, lékaři...).	MV ve spolupráci s P ČR
Stabilizovat personální stavy policistů. Zvyšovat profesionalitu a kompetence policistů, kteří se zabývají vyšetřováním kriminality mládeže a páchané na mládeži.	P ČR
Věnovat více pozornosti stylu komunikace policie s dětskou obětí a jejími rodinnými příslušníky.	P ČR

Zejména díky dotačním titulům MV dochází k neustálému nárůstu počtu Speciálních výslechových místností (dále jen „SVM“) v rámci celé České republiky. Stejně tak pravidelně roste i počet úkonů (nejen na dětech) realizovaných v SVM.

ROK	POČET SVM	POČET ÚKONŮ
2014	51	1907
2015	60	2293
2016	64	2462
2017 ¹¹	66	2465

Za účelem kompletního dobudování sítě SVM v rámci celé ČR, modernizace stávajících SVM, tvorby aktualizovaných či nových metodických materiálů pro výslechy všech skupin zvláště zranitelných obětí v SVM a proškolení policistů pro tyto výslechy připravila Policie ČR ve spolupráci s MV nový projekt „**Budování speciálních výslechových místností z projektu Fondu pro vnitřní bezpečnost MV**“. Hlavním cílem projektu je vybudovat síť SVM ve vztahu k úkonům s cílovou skupinou a tím přispět k podpoře a ochraně vyslychaných, podpoře vyslychajících, prevenci vzniku sekundární viktimizace, prevenci vzniku systémového týrání. Dílčími cíli projektu pak jsou zvýšení profesionalizace práce dotčených orgánů, zvýšení efektivity práce dotčených orgánů, zvýšení prestiže práce dotčených orgánů. Cílovou skupinou projektu jsou děti do 18 let a zvláště zranitelné oběti dle z. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Vzdělávací aktivity

V rámci úkolu č. 50 Akčního plánu prevence kriminality na léta 2016 - 2020 (dále jen „APPK“), jehož cílem je posílit práva zvláště zranitelné oběti trestných činů výslechem ve Speciální výslechové místnosti, vznikla „Metodika přístupu ke zvláště zranitelné oběti ve speciální výslechové místnosti“ určená pro interní potřeby Policie ČR, která rozebírá přístup policie k vybraným typům zvláště zranitelných obětí - extrémně traumatizované osoby, senioři, oběti sexuálně motivovaných trestných činů, lidé s potížemi v oblasti vnímání a zpracování informací (včetně cizinců) a oběti terorismu z pohledu psychologie a konkrétních potřeb oběti a s ohledem na povahu a závažnost trestného činu. K metodice byl vytvořen instruktážní film, kde jsou jednotlivé postupy návodně ukázány. Na vytvoření

¹¹ Podrobnější graf k úkonům v SVM v roce 2017 viz Příloha č. 2.

tohoto úkolu spolupracovali policejní psychologové, kteří se specializují na jednotlivé vybrané skupiny.

Dále úkolem č. 32 APPK je zvýšit informovanost dětí a jejich zákonných zástupců o právech a povinnostech v trestním řízení. V rámci plnění vznikla publikace „Role dítěte v trestním řízení“, která informuje veřejnost o právech a povinnostech dítěte na základě jeho procesního postavení v trestním řízení. Tato publikace je určena dětem, jejich zákonným zástupcům, pedagogům, vychovatelům atp. Současně byla vytvořena i publikace stejného názvu určená policistům, a to jak specialistům po linii mládeže, tak i všem policistům, kteří se v rámci své praxe setkají s dětmi.

S předmětnou cílovou skupinou souvisí i úkol č. 51 APPK, jehož cílem je zvýšit srozumitelnost a kvalitu poučení dětského svědka před započítím výslechu ve Speciální výslechové místnosti. V rámci tohoto úkolu vznikla pro interní potřeby Policie ČR metodika „Poučení dětského svědka před výslechem ve speciální výslechové místnosti“, která rozebírá poučení dětského svědka před úkonem a to jak z pohledu jeho procesního postavení, tak z pohledu věku a vyspělosti dítěte. K metodice byl vytvořen instruktážní film, kde jsou jednotlivé postupy návodně ukázány. Vytvořenou metodikou byl zjednodušen a sjednocen postup policie při poučení dítěte před úkonem, přičemž všichni specialisté po linii trestné činnosti páchané na dětech a dětmi byli proškoleni.

Úkolem č. 23 APPK je „Podporovat vzdělávání pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí a kurátorů pro mládež při práci s obětí a zvláště zranitelnou obětí ze strany Policie ČR“. V rámci tohoto úkolu byla připravena náplň vzdělávání pracovníků OSPOD a kurátorů při práci s dítětem v trestním řízení a obětí trestného činu, která souvisela s dokončením projektů Role dítěte v trestním řízení, Poučení dítěte před výslechem a Přístup policie k zvláště zranitelným obětem. Samotné vzdělávání by mělo začít v tomto roce a to ve formě konferencí, které budou zaměřeny na posílení právního povědomí pracovníků OSPOD a kurátorů s ohledem na činnost Policie ČR v oblasti mládeže.

Doporučení ke kapitole 3.3 Národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech

Nadále zvyšovat povědomí veřejnosti o existenci a poslání Linky Ztracené dítě společně s propagací projektu NKMPPD.	MV
Podporovat zapojování dalších subjektů do projektu NKMPPD pro zvýšení efektivity jeho fungování.	MV ve spolupráci s P ČR

Od července 2015, kdy ministr vnitra schválil návrh systémového řešení udržitelnosti evropských krizových či asistenčních linek 116 000 (pro pohřešované a ohrožené děti, jejich rodinu a blízké), 116 111 (asistenční linka pro děti) a 116 006 (linka pomoci obětem kriminality a domácího násilí), je realizován dotační program pro nestátní neziskové organizace provozující výše uvedené linky. Alokovaná částka ve výši 2.000.000 Kč ročně je určena na financování telekomunikačních služeb a poplatků provozovatelů evropských krizových a asistenčních linek v České republice. Cílem tohoto dotačního programu je zabezpečit bezplatné volání dětí v krizi, rodičů a příbuzných, kteří pohřešují své dítě či řeší rodičovské a jiné konflikty a problémy spjaté s rodinou, a obětí trestných činů a domácího násilí na zmíněné krizové linky. Zajištění bezplatného volání je službou české veřejnosti a je ve veřejném zájmu.

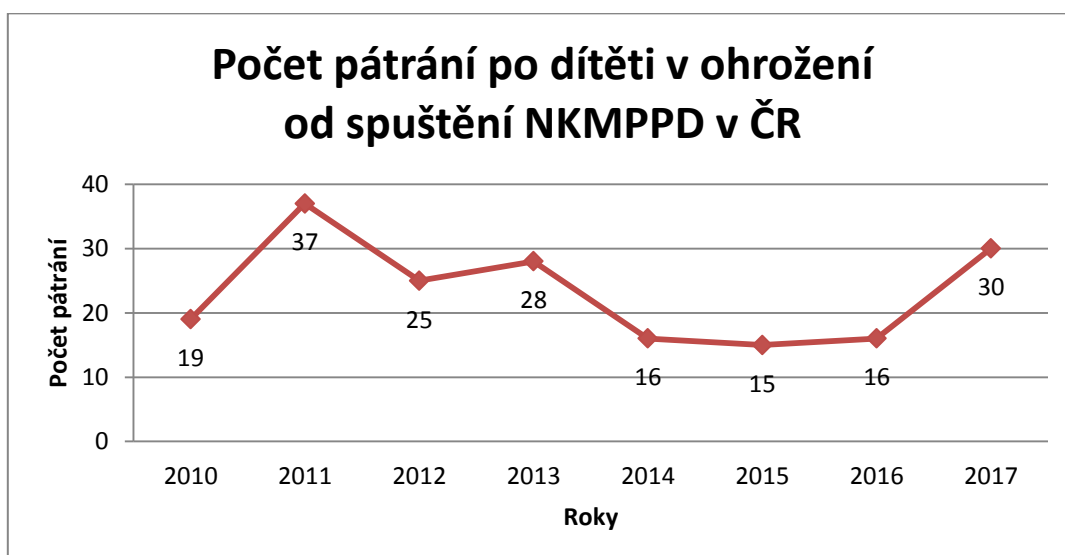
V rámci zvýšení povědomí o existenci evropských krizových či asistenčních linek v ČR u příslušníků PČR, byl vytvořen seznam linek včetně popisu jejich zaměření, který byl následně distribuován na všechna operační střediska PČR. Operační důstojníci se seznámili s fungujícími linkami a s oblastí pomoci, kterou poskytují, a mohou tak volající odkázat na příslušnou linku s ohledem na řešený problém.

Výstražný systém Národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech (dále jen NKMPD), který byl v České republice vybudován za účelem zvýšení rychlosti a efektivity pátrání po pohřešovaných dětech, počítá se zapojením široké veřejnosti do pátrání. Proto je zapotřebí neustále zvyšovat povědomí o existenci tohoto mechanismu a upozorňovat na problematiku pohřešovaných dětí. U příležitosti Pomněnkového dne 25. května 2018, Mezinárodního dne pohřešovaných dětí, proběhla za spolupráce odboru prevence kriminality MV a Policie ČR celorepubliková kampaň, ve které byla veřejnost informována o dané problematice a existenci NKMPD prostřednictvím informačních letáků, propagačních materiálů a vstupů ve dvou televizních pořadech.

Systém NKMPD jako celek je založen především na lepším využití existujících mechanismů spolupráce mezi zainteresovanými subjekty, na efektivním využití existujících komunikačních kanálů a koordinaci odpovědných orgánů. V roce 2017 byl okruh zapojených subjektů rozšířen. Dohoda o partnerské spolupráci byla uzavřena s neziskovou organizací Aplikace Echo, z.s., jejímž účelem je vyvinutí softwaru Aplikace Echo, která urychlí výměnu informací mezi státními institucemi a veřejností. Vyhlášené pátrání se tak dostane k veřejnosti bez zbytečného prodlení.

Velmi důležité u systému NKMPD je zapojení veřejnosti do pátrání po dětech v ohrožení. Veřejnost věnuje každému zveřejněnému případu velkou pozornost, a díky tomu je úspěšnost při pátrání vysoká. Systém NKMPD se osvědčil a rozhodně se s ním počítá i v dalších letech.

Graf 1 Počet pátrání po dětech v ohrožení v rámci systému NKMPD

4. Závěr

Jak již bylo konstatováno v materiálu z r. 2016, větší část doporučení je splněna či se průběžně plní. Z výše uvedených informací lze vyvodit pokračování trendu zlepšení práce odpovědných orgánů v systému péče o rizikové děti, přesto i nadále tento systém trpí nedostatky, na jejichž odstranění je třeba se zaměřit.

Shrnutí vývoje v oblasti kriminality a kriminálně rizikových jevů týkajících se dětí a mladistvých a plnění stanovených doporučení:

- **Kriminalita mládeže** v roce 2017 zaznamenala oproti roku 2016 **mírný nárůst**, a to jak u dětí mladších 15 let, tak u mladistvých. Celkově v roce 2017 spáchaly děti mladší 15 let 1273 skutků (+27, + 2,1%). Mladiství spáchali v roce 2017 celkem 2636 skutků (+88, + 3,5%). Struktura kriminality páchané nezletilými a mladistvými pachateli se od předchozího hodnoceného období příliš neliší. Mezi nezletilými převažuje majetková kriminalita, a to poškozování cizí věci, vloupání do ostatních objektů a krádeže v jiných objektech. Po majetkové kriminalitě nejčastěji páchají nezletilé osoby násilné trestné činy, zde nejvíce loupež, úmyslné ublížení na zdraví a vydírání.
- V roce 2017 se v rozporu s trendy předchozích let projevila nevýrazný vzestup počtu mladistvých a osob mladších 15 let podílejících se na závažné násilné trestné činnosti, nezřídka vyznačující se i brutálním způsobem provedení.

Návrh doporučení

Vést evidenci obětí trestných činů z řad dětí a mládeže.	PČR
Využít práci Týmů pro mládež k analýze trendů v oblasti kriminality dětí a mládeže.	PMS

- Lze konstatovat vysoký podíl trestných věcí, v nichž jsou trestně stíháni mladiství umístění ve výchovných ústavech, kteří páchají trestnou činnost nejen v době pobytu mimo výchovná zařízení (zejména krádeže a loupeže), ale i v souvislosti s umístěním v daných zařízeních (např. násilné vymáhání finančních částek nebo prokazování různých úsluh mezi svěřenci navzájem, nejrůznější formy šikany, napadání vychovatelů apod.).

Návrh doporučení

Realizovat školení soudců ohledně nařizování ústavní výchovy a ochranné výchovy s cílem eliminovat umístování do nesprávné kategorie zařízení (což s sebou nese negativní dopady na další působení na děti).	MSp
Přetvářet výchovné ústavy na nízkokapacitní zařízení komunitního typu.	MŠMT

Pokud jde o trestnou činnost, která je páchána na dětech, je nezbytné upozornit na alarmující trend nárůstu případů tzv. kyberšikany (přičemž zde nejsou výjimkou mladiství pachatelé), která nezřídka souvisí též se sexuálním nátlakem a vydíráním druhých nezletilých osob a se šířením pornografie, jejíž závažnost spočívá vedle často fatálních dopadů na nezralou

psychiku dětské oběti též v prakticky bezbariérové možnosti jejího provedení prostřednictvím sociálních sítí. Uvedený způsob páchaní trestné činnosti navíc pachateli propůjčuje anonymitu, což zvyšuje nároky na orgány činné v trestním řízení při zajišťování dostatečného důkazního materiálu pro účely jednoznačného ztotožnění osoby pachatele.

Návrh doporučení

Zintenzivnit preventivní programy v oblasti kyberšikany a systémově zakomponovat oblasti rizik v kyberprostoru do standartní výuky.	MŠMT
Posílit kapacity MŠMT věnující se primární prevenci a institucionální výchově.	MŠMT

- Trendy v oblasti užívání návykových látek mezi 16letými studenty sledované v letech 2011–2015 dále pokračovaly i v r. 2016 – na příkladu celoživotní prevalence zkušeností s konopnými látkami je patrné, že nadále pokračoval trend poklesu sledovaný již od r. 2007, k poklesu došlo shodně u chlapců a dívek a potvrdil se tak i trend postupného vyrovnávání rozdílů v užívání návykových látek mezi pohlavími.
- V problematice **hazardu** u mládeže lze ve studii ESPAD posoudit jen v případě hraní technických her typu automaty, které je pravidelně sledováno již od r. 1995. Podíl 16letých, kteří uvedli hraní těchto her s frekvencí 1krát týdně nebo častěji, **se dlouhodobě nemění**.

Návrh doporučení

Podporovat programy specifické primární prevence rizikového chování se zaměřením na prevenci v adiktologii.	Úřad vlády
Podporovat vznik nových a rozvoj a fungování stávajících výše uvedených preventivních programů zacílených na mládež v sociálně vyloučených lokalitách.	Úřad vlády
Navázat spolupráci s Klinikou adiktologie 1. LF UK a VFN Praha v oblasti přípravy pracovníků OSPOD a v rámci školení se s pomocí pracovníků Kliniky zaměřit na konkrétní intervence ke konkrétním druhům rizikového chování.	MPSV ve spolupráci s MŠMT

- Od roku 2011 dochází u probačních programů k pozvolnému, ale trvalému poklesu počtu mladistvých pachatelů, zařazených do probačního programu. Dlouhodobý pokles mladistvých zařazených do probačních programů lze částečně přisoudit dlouhodobému trendu poklesu kriminality dětí a mládeže, které se projevuje zejména na realizaci programů v menších regionech. Nicméně jedním z dalších faktorů je i nedostupnost resp. nepokrytí regiony dostupnými probačními programy.
- V předchozích letech došlo k pravidelnému poklesu vstupů PMS do přípravného řízení resp. do zprostředkování řešení konfliktu, což má i dopad na pokles realizovaných mediací. Vstup probačních úředníků do přípravného řízení je převážně závislý na dostupných kapacitách zaměstnanců PMS na střediscích, které mohou alokovat pro výběr, přípravu a realizaci

mediace. Bohužel probační úředníci jsou v posledních letech přetížení zejména výkonem kontroly alternativních trestů, ke kterému jsou pověřovány soudy. Probační úředníci jsou tak nuceni alokovat personální zdroje přednostně na tuto činnost, namísto na vstupy do přípravného řízení.

- V oblasti sekundární a terciální prevence byla identifikována **absence širší nabídky akreditovaných probačních programů**, které by bylo vhodné aplikovat vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti, přičemž překážkou pro rozšíření a širší využití je plošná nedostupnost, nižší počet trestně stíhaných mladistvých (problém s naplněním kapacit u skupinových programů), způsob financování, velká dojezdová vzdálenost pro klienty apod.

Návrh doporučení

Řešit nedostatek probačních a resocializačních programů systémovým opatřením - vznikem programových center spadajících do kompetence PMS, která zajistí státní garanci kvality, dostupnosti a financování.	PMS
--	-----

- **MŠMT** má v oblasti primární prevence rizikového chování níže uvedené strategické cíle, které jsou v souladu s Národní strategií primární prevence rizikového chování dětí a mládeže:
 - Vymezit a ustálit jednotnou terminologii, **stabilizovat přístupy, metody a nástroje efektivní primární prevence**, sjednotit parametry výkonů v primární prevenci.
 - **Nastavit efektivní, systémovou, provázanou, jednotnou a kooperující spolupráci všech subjektů** participujících na oblasti primární prevence, a to na horizontální i vertikální úrovni.
 - **Upravit a aktualizovat právní rámec oblasti primární prevence rizikového chování** za účelem jasného vymezení terminologie, rolí a kompetencí jednotlivých aktérů.
 - **Zkvalitnit a zefektivnit systém vzdělávání pedagogických pracovníků a dalších aktérů** v oblasti primární prevence rizikového chování, který povede ke zvýšení znalostí, dovedností a kompetencí žáků a dalších cílových skupin.
 - **Zajistit stabilní financování systému primární prevence rizikového chování** v resortu.
 - Zajistit **poskytování kvalitních a efektivních programů primární prevence rizikového chování** na základě vědecky ověřených faktů a dat.

Návrh doporučení

Promítnout tyto cíle do nových/aktualizovaných strategických a koncepčních materiálů MŠMT (např. Národní strategie prevence rizikového chování).	MŠMT
--	------

- MPSV si je vědomo, že je nutné se zaměřit na prvotní příčinu problému a efektivně řešit sociální vyloučení a chudobu sociálně vyloučených domácností, neboť ty výrazně snižují

šance dětí žít v dospělosti plnohodnotný život ve společnosti. Problém je potřebné řešit nejen na národní úrovni, ale i v praktické rovině na místní úrovni za aktivní podpory obcí.

- Rovněž je potřebné z hlediska SPO změnit nahlížení na cílovou skupinu kurátora pro děti a mládež. Na tyto děti by mělo být nahlíženo optikou jejich potřeb, ale i schopností a dovedností, na nichž lze stavět postup k řešení situace dítěte, nikoli zneschopňující optikou poruch chování či delikvence.
- V rámci prevence by měla být posílena role a využití metod a nástrojů sociální práce k řešení nepříznivé situace dítěte a jeho rodiny, jejichž využívání bude postaveno na dodržování základních principů, jako je:
 - přístup založený na právech a potřebách dítěte;
 - aktivní participace dítěte a jeho rodiny při řešení vlastní situace;
 - intervence reflektující postupný rozvoj schopností, dovedností a zkušeností dítěte;
 - postupné zplnomocňování dítěte a jeho rodiny směřující k jejich nezávislosti na podpoře ze strany sociálního pracovníka OSPOD.

Návrh doporučení

Promítnout tyto cíle do nových/aktualizovaných strategických a koncepčních materiálů MPSV (např. Strategie sociálního začleňování, Národní strategie ochrany práv dětí).	MPSV
--	------

-
- Ze současných výzkumů v oblasti prevence kriminality vyplývá, že přetrvávají problémy v oblasti **nedostatečně pružného a aktivního vyhledávání ohrožených dětí v sociálním prostoru a nedostatečného pokrytí preventivní a resocializační práce s jedinci z nepodnětného prostředí, zejména v oblastech, kde je třeba kvalifikovaně pracovat s jejich odlišnostmi od standardů majoritní společnosti.**

Návrh doporučení

Promítnout tuto potřebu do IS SPOD (jehož komponentem by měl být i Systém včasné intervence - SVI) a do praxe v oblasti sociální práce a sociální prevence.	MPSV
---	------

-
- Dlouhodobé zkušenosti kriminologického výzkumu v oblasti kriminality mládeže ukazují, že k akceleraci asociálních či antisociálních tendencí některých mladých lidí dochází zejména v období jejich přechodu ze základního školství do školství středního. Do budoucnosti by bylo účelné vytvářet pro toto náročné období **vhodné přechodové programy mezi základním a středním školstvím.**

Návrh doporučení

Do budoucnosti účelně vytvářet pro toto náročné období vhodné přechodové programy mezi základním a středním školstvím.	MŠMT
Vytvářet obdobné přechodové programy i pro další riziková období, jako je přechod dítěte z institucionální péče, přechod od studia k zaměstnání apod.	MŠMT, MPSV

Další návrhy doporučení

Zrušení doporučení týkající se MZd: „Navrhnout zavedení povinné registrace dětí u praktického lékaře pro děti a dorost.“
Přeformulovat doporučení ke kapitole 2.2.3 Rizikové faktory související s aktuálním socioekonomickým vývojem české společnosti „Podporovat sociální bydlení mimo rizikové ubytovny a jiné nestandardní bytové jednotky“ na „Podporovat nesegregované standardní bydlení“ : <ul style="list-style-type: none">• vzhledem k absenci zákona není pojem sociální bydlení definován a je různými obcemi chápán různě,• ubytovny neslouží k bydlení, jen k ubytování, ubytovny nejsou bytové jednotky, tudíž nelze hovořit o jiných nestandardních jednotkách.

Vzhledem k povaze tohoto materiálu (interní dokument RVPPK) lze jako gestory uvádět pouze členy RVPPK, i když u některých opatření by jistě mohla být působnost i dalších orgánů.

Příloha č. 1

V příloze dokumentu č. 1 je založena tabulka s počty skutků páchaných mládeží s porovnáním za rok 2015 – 2017. Ke statistickému vykazování je třeba upřesnit, že je možné vykazování:

- skutků spáchaných a objasněných ve stejném roce (viz tabulky níže) nebo
- skutků objasněných ve stejném roce (tedy spáchaných v různém období).

Z tohoto důvodu mohou nastat nesrovnalosti při porovnání či sčítání jednotlivých číselných údajů.

ad a)

objasněné skutky v ČR za rok
(spácháno v roce -> z toho objasněno v roce -> z toho spácháno) nezletilými
(je vztah k předmětnému roku, ale není zahrnuta veškerá práce s mládeží)
tato čísla nebyla dříve publikována

druh kriminality	2015	2016	2017	rozdíl	tj. %	rozdíl	tj. %
				2016-2015		2017-2016	
100-999 celková kriminalita	140	1072	1062	-68	-6,0%	-10	-0,9%
100-699 obecná kriminalita	1065	1006	995	-59	-5,5%	-11	-1,1%
100-199 násilná kriminalita	227	235	223	8	3,5%	-12	-5,1%
100-106 vraždy	0	2	0	2		-2	100,0%
200-299 mravnostní kriminalita	124	132	132	8	6,5%	0	0,0%
300-599 majetková kriminalita	460	368	403	-92	20,0%	35	9,5%
300-399 krádeže vloupáním	150	123	122	-27	18,0%	-1	-0,8%
400-499 krádeže prosté	221	176	183	-45	20,4%	7	4,0%
500-599 ostatní majetkové skutky	89	69	98	-20	22,5%	29	42,0%
600-699 ostatní kriminalita	254	271	237	17	6,7%	-34	-12,5%
700-799 zbývající kriminalita	32	32	32	0	0,0%	0	0,0%
800-899 hospodářská kriminalita	43	34	35	-9	20,9%	1	2,9%
900-999 vojenská a protiústavní kriminalita	0	0	0	0		0	

Příloha č. 1

ad b)

objasněné skutky v ČR celkem
(spácháno kdykoliv -> z toho objasněno v roce -> z toho spácháno) nezletilými
(není přesný vztah k předmětnému roku, ale tolik skutků jsme museli v roce řešit)
tato čísla byla dříve publikována

druh kriminality	2015	2016	2017	rozdíl	tj. %	rozdíl	tj. %
				2016-2015		2017-2016	
100-999 celková kriminalita	1 308	1 250	1 273	-58	-4,4%	23	1,8%
100-699 obecná kriminalita	1 225	1 173	1 196	-52	-4,2%	23	2,0%
100-199 násilná kriminalita	271	283	273	12	4,4%	-10	-3,5%
100-106 vraždy	0	2	0	2		-2	- 100,0 %
200-299 mravnostní kriminalita	133	147	155	14	10,5%	8	5,4%
300-599 majetková kriminalita	536	446	491	-90	16,8%	45	10,1%
300-399 krádeže vloupáním	179	141	145	-38	21,2%	4	2,8%
400-499 krádeže prosté	250	231	229	-19	-7,6%	-2	-0,9%
500-599 ostatní majetkové skutky	107	74	117	-33	30,8%	43	58,1%
600-699 ostatní kriminalita	285	297	277	12	4,2%	-20	-6,7%
700-799 zbývající kriminalita	35	35	36	0	0,0%	1	2,9%
800-899 hospodářská kriminalita	48	42	41	-6	12,5%	-1	-2,4%
900-999 vojenská a protiústavní kriminalita	0	0	0	0		0	

Příloha č. 1

ad a)

objasněné skutky v ČR za rok
(spácháno v roce -> z toho objasněno v roce -> z toho spácháno) mladistvými
(je vztah k předmětnému roku, ale není zahrnuta veškerá práce s mládeží)
tato čísla nebyla dříve publikována

druh kriminality	2015	2016	2017	rozdíl	tj. %	rozdíl	tj. %
				2016-2015		2017-2016	
100-999 celková kriminalita	2 288	2 111	2 140	-177	-7,7%	29	1,4%
100-699 obecná kriminalita	2 116	1 977	1 985	-139	-6,6%	8	0,4%
100-199 násilná kriminalita	402	388	379	-14	-3,5%	-9	-2,3%
100-106 vraždy	3	4	7	1		3	75,0%
200-299 mravnostní kriminalita	173	206	223	33	19,1%	17	8,3%
300-599 majetková kriminalita	1025	851	889	-174	17,0%	38	4,5%
300-399 krádeže vloupáním	369	266	310	-103	27,9%	44	16,5%
400-499 krádeže prosté	527	490	464	-37	-7,0%	-26	-5,3%
500-599 ostatní majetkové skutky	129	95	115	-34	26,4%	20	21,1%
600-699 ostatní kriminalita	516	532	494	16	3,1%	-38	-7,1%
700-799 zbývající kriminalita	83	59	57	-24	28,9%	-2	-3,4%
800-899 hospodářská kriminalita	89	75	98	-14	15,7%	23	30,7%
900-999 vojenská a protiústavní kriminalita	0	0	0	0		0	

Příloha č. 1

ad b)

objasněné skutky v ČR celkem
(spácháno kdykoliv -> z toho objasněno v roce -> z toho spácháno) mladistvými
(není přesný vztah k předmětnému roku, ale tolik skutků jsme museli v roce řešit)

tato čísla byla dříve publikována

druh kriminality	2015	2016	2017	rozdíl	tj. %	rozdíl	tj. %
				2016-2015		2017-2016	
100-999 celková kriminalita	2 747	2 585	2 636	-162	-5,9%	51	2,0%
100-699 obecná kriminalita	2 546	2 405	2 427	-141	-5,5%	22	0,9%
100-199 násilná kriminalita	484	466	467	-18	-3,7%	1	0,2%
100-106 vraždy	3	4	7	1		3	75,0%
200-299 mravnostní kriminalita	198	244	252	46	23,2%	8	3,3%
300-599 majetková kriminalita	1264	1060	1135	-204	16,1%	75	7,1%
300-399 krádeže vloupáním	481	332	384	-149	31,0%	52	15,7%
400-499 krádeže prosté	622	595	588	-27	-4,3%	-7	-1,2%
500-599 ostatní majetkové skutky	161	133	163	-28	17,4%	30	22,6%
600-699 ostatní kriminalita	600	635	573	35	5,8%	-62	-9,8%
700-799 zbývající kriminalita	93	73	65	-20	21,5%	-8	11,0%
800-899 hospodářská kriminalita	108	107	144	-1	-0,9%	37	34,6%
900-999 vojenská a protiústavní kriminalita	0	0	0	0		0	

Příloha č. 1

ad a)

objasněné skutky v ČR za rok
(spácháno v roce -> z toho objasněno v roce -> z toho spácháno) všemi dětmi
(je vztah k předmětnému roku, ale není zahrnuta veškerá práce s mládeží)
tato čísla nebyla dříve publikována

druh kriminality	2015	2016	2017	rozdíl	tj. %	rozdíl	tj. %
				2016-2015		2017-2016	
100-999 celková kriminalita	3 343	3 059	3 088	-284	-8,5%	29	0,9%
100-699 obecná kriminalita	3 100	2 861	2 866	-239	-7,7%	5	0,2%
100-199 násilná kriminalita	611	593	576	-18	-2,9%	-17	-2,9%
100-106 vraždy	3	6	7	3		1	16,7%
200-299 mravnostní kriminalita	294	336	355	42	14,3%	19	5,7%
300-599 majetková kriminalita	1440	1149	1216	-291	20,2%	67	5,8%
300-399 krádeže vloupáním	495	344	400	-151	30,5%	56	16,3%
400-499 krádeže prosté	735	645	613	-90	12,2%	-32	-5,0%
500-599 ostatní majetkové skutky	210	160	203	-50	23,8%	43	26,9%
600-699 ostatní kriminalita	755	783	719	28	3,7%	-64	-8,2%
700-799 zbývající kriminalita	113	91	89	-22	19,5%	-2	-2,2%
800-899 hospodářská kriminalita	130	107	133	-23	17,7%	26	24,3%
900-999 vojenská a protiústavní kriminalita	0	0	0	0		0	

Příloha č. 1

ad b)

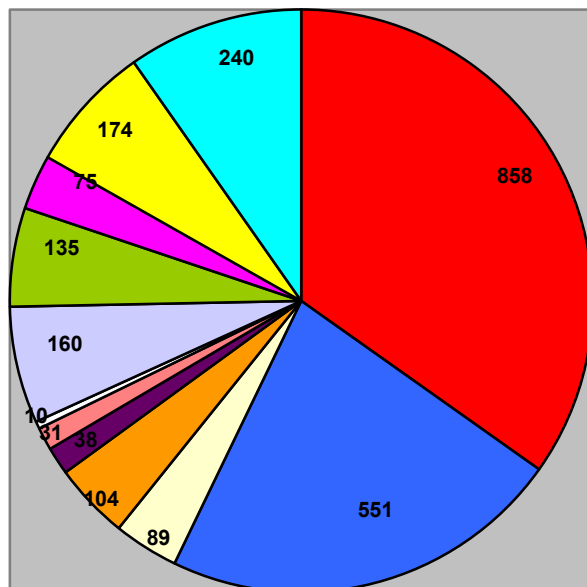
objasněné skutky v ČR celkem
(spácháno kdykoliv -> z toho objasněno v roce -> z toho spácháno) všemi dětmi
(není přesný vztah k předmětnému roku, ale tolik skutků jsme museli v roce řešit)
tato čísla byla dříve publikována

druh kriminality	2015	2016	2017	rozdíl	tj. %	rozdíl	tj. %
				2016-2015		2017-2016	
100-999 celková kriminalita	3 946	3 689	3 758	-257	-6,5%	69	1,9%
100-699 obecná kriminalita	3 664	3 435	3 474	-229	-6,3%	39	1,1%
100-199 násilná kriminalita	726	715	705	-11	-1,5%	-10	-1,4%
100-106 vraždy	3	6	7	3		1	16,7%
200-299 mravnostní kriminalita	328	388	407	60	18,3%	19	4,9%
300-599 majetková kriminalita	1743	1423	1531	-320	18,4%	108	7,6%
300-399 krádeže vloupáním	628	423	485	-205	32,6%	62	14,7%
400-499 krádeže prosté	856	797	777	-59	-6,9%	-20	-2,5%
500-599 ostatní majetkové skutky	259	203	269	-56	21,6%	66	32,5%
600-699 ostatní kriminalita	867	909	831	42	4,8%	-78	-8,6%
700-799 zbývající kriminalita	126	108	101	-18	14,3%	-7	-6,5%
800-899 hospodářská kriminalita	156	146	183	-10	-6,4%	37	25,3%
900-999 vojenská a protiústavní kriminalita	0	0	0	0		0	

Druhy a počet prováděných úkonů v SVM v roce 2017

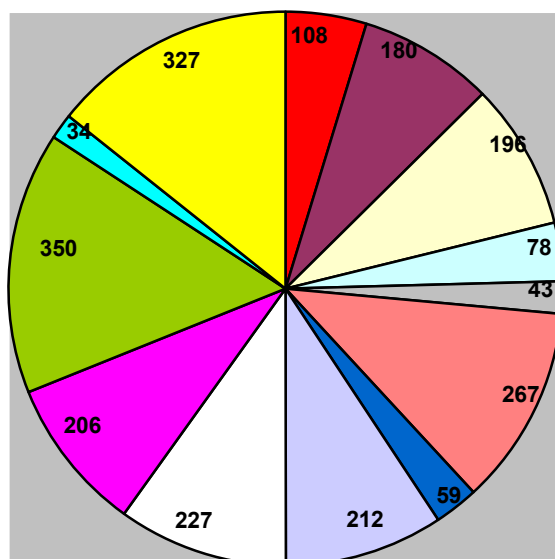
(zdroj: PČR)

Druhy a počet prováděných úkonů v SVM v roce 2017

- Děti - oběti
- Děti - svědci
- Děti - pachatelé
- Domácí násilí
- Znásilnění
- Senioři
- Handicapovaní
- Pohovory

Počet úkonů v SVM za rok 2017

- KŘ P hl.m.Prahy
- KŘ P Středočeského kraje
- KŘ P Jihočeského kraje
- KŘ P Karlovarského kraje
- KŘ P Plzeňského kraje
- KŘ P Libereckého kraje
- KŘ P kraje Vysočina
- KŘ P Jihomoravského kraje

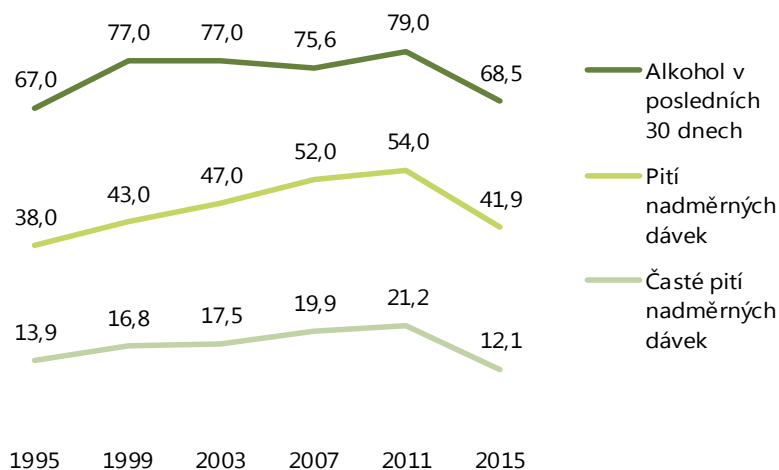
Výstupy z mezinárodní studie ESPAD realizované v roce 2015

Zkušenost s **kouřením cigaret** mělo podle výsledků studie v roce 2015 celkem 66,1 % šestnáctiletých (65,2 % chlapců a 66,9 % dívek). Kouření v posledních 30 dnech uvedlo 29,9 % studentů (27,4 % chlapců a 32,2 % dívek). Denně kouřilo 16,5 % (15,3 % chlapců a 17,5 %). Celkem 4,5 % dotázaných uvedlo kouření 11 a více cigaret denně (4,3 % chlapců a 4,5 % dívek). Ve srovnání s rokem 2011 došlo k výraznému poklesu prevalence kouření cigaret u 16letých, a to jak u jednorázových zkušeností s cigaretami, tak k poklesu prevalence denního kuřáctví i silného kouření (tj. kouření 11 a více cigaret denně). První zkušenost s kouřením cigaret mělo nejvíce studentů ve věku 13 a 14 let, často však byla uváděna i zkušenost získaná ve věku 9 nebo méně let (12 % studentů v letech 2007 a 2011). V roce 2015 výrazně poklesl podíl studentů se zkušeností s cigaretou do 9. roku věku (na 6,5 %), čímž se zvýšil průměrný věk první zkušenosti s kouřením na 12,6 roku. Zvýšil se i průměrný věk začátku denního kouření, a to na 14,1 roku.

Alkohol někdy v životě pilo 95,8 % dotázaných. V posledních 30 dnech pilo alkohol 68,4 % studentů, s frekvencí 6krát nebo vícekrát (tj. minimálně 1 týdně nebo častěji) konzumovalo alkohol 14,8 % studentů. Pití nadměrných dávek alkoholu¹² alespoň jednou v posledním měsíci uvedlo v roce 2015 celkem 41,9 % šestnáctiletých (47,4 % chlapců a 36,5 % dívek), opakované časté pití 5 a více sklenic, tj. pití nadměrných dávek alkoholu 3krát a častěji v posledních 30 dnech, pak uvedlo 12,1 % studentů (14,3 % chlapců a 10,1 % dívek). Zkušenost s opilostí v posledních 12 měsících uvedlo 39,1 % studentů. Celkem 10,2 % studentů se opilo v posledním roce nejméně třikrát. Výskyt opilosti u chlapců i dívek je vyrovnaný (3krát a vícekrát v posledním roce se opilo 10,9 % chlapců a 9,3 % dívek). V posledních 30 dnech se alespoň jednou opilo 14,6 % šestnáctiletých, 1,7 % se opilo v posledním měsíci nejméně 3krát. Ve srovnání s rokem 2011 došlo k výraznému poklesu uváděné konzumace alkoholu u 16letých, a to k poklesu jak u indikátoru prevalence zkušeností s konzumací alkoholu v období posledních 12 měsíců a posledních 30 dnů, tak i u indikátorů rizikové konzumace alkoholu – graf 1. U všech sledovaných ukazatelů rizikové konzumace alkoholu byl zaznamenán pokles u chlapců i u dívek. Průměrný věk 1. zkušenosti s alkoholem zůstává dlouhodobě na stejné úrovni – do 9. roku věku (včetně) má zkušenost s alkoholem více než 20 % studentů. První zkušenost s opilostí získávají studenti nejčastěji ve věku 15 let, stále je však vysoký podíl těch, kteří opilost zažili před svými 15. narozeninami (25,6 %). Oproti předchozím vlnám studie pozorujeme pokles výskytu opilosti před 15. rokem (v letech 2007 a 2011 mělo zkušenost s opilostí v tomto věku téměř 40 % studentů).

¹² pití 5 a více sklenic alkoholu (sklenicí je míněno 0,5 l piva, 2dcl vína, 0,33 l alkopops, 4 cl destilátu) při jedné příležitosti

Graf 2 Vývoj prevalence konzumace alkoholu v posledních 30 dnech v letech 1995–2015, v %

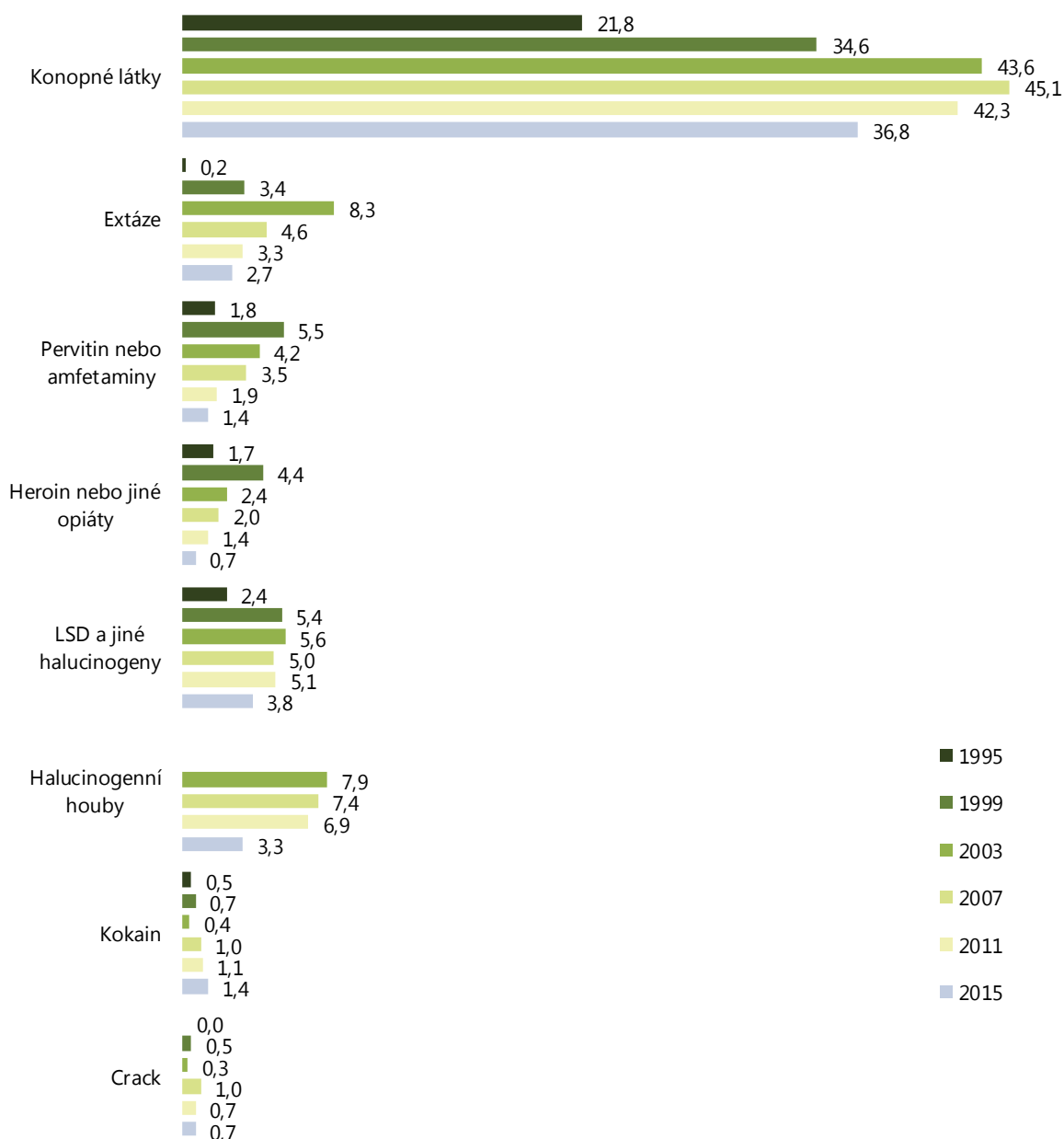
Užití nějaké **nelegální drogy** v životě uvedlo v roce 2015 celkem 37,4 % dotázaných šestnáctiletých studentů. Nejčastěji to byly konopné látky (36,8 % studentů), LSD a jiné halucinogeny (3,8 %), halucinogenní houby (3,3 %), extáze (2,7 %). Užití pervitinu v životě uvedlo 1,4 % dotázaných, stejně jako kokainu, zatímco heroin nebo jiné opiáty užilo méně než 1 % respondentů. Relativně rozšířené byly mezi studenty zkušenosti s užitím léků se sedativním účinkem bez doporučení lékaře (15,7 %) a čichání rozpouštědel (5,7 %). Zkušenost s anaboliky uvedlo 3,3 % dotázaných. Zkušenosti s užitím nelegálních drog u chlapců a dívek jsou vyrovnané. V posledním roce užilo některou ze sledovaných nelegálních drog celkem 27,0 % dotázaných, 13,4 % drogu užilo v posledních 30 dnech. V naprosté většině případů šlo o užití konopných látek – jinou než konopnou látku užilo v posledních 12 měsících 3,8 % dotázaných, v posledních 30 dnech pak 1,8 % studentů.

Pokud jde o zkušenosti s **konopnými látkami**, 15,0 % všech studentů užilo konopné látky jen jednou nebo dvakrát v životě, 21,9 % studentů 3krát a vícekrát. Užití konopných látek s frekvencí 6krát a častěji v životě uvedlo v roce 2015 více než 14,4 % dotázaných. V tomto případě se již jedná o užívání, které nelze považovat za výjimečné či ojedinělé experimentování, ale současně ještě nemusí znamenat užívání problémové.

Mezi roky 1995 a 2003 byl sledován postupný výrazný nárůst zkušeností studentů s užitím nelegálních drog, a to především konopných látek – v roce 1995 uvedlo užití marihuany 22 % studentů, v roce 2003 již 44 % studentů, v roce 2007 byly zkušenosti studentů s marihuanou prakticky stejné jako při výzkumu v roce 2003 (45 %). V roce 2011 byl poprvé zaznamenán pokles na 42 % a tento trend dále pokračoval i v období 2011–2015 (pokles na 38 %). K poklesu prevalence užití došlo i v případě ostatních nelegálních drog. V případě extáze je pokles patrný již od roku 2003, u dalších drog již od roku 1999. Rozdíly mezi chlapci a dívkami (dříve pozorovaný vyšší výskyt užívání konopných látek mezi chlapci) se vyrovnaly – graf 2.

Příloha č. 3

Graf 3 Vývoj zkušeností s nelegálními drogami (celoživotní prevalence) v letech 1995–2015, v %

Studie ESPAD 2015 potvrdila již dříve sledované rozdíly mezi studenty s ohledem na typ studované školy. Vyšší výskyt kouření cigaret, včetně pravidelného denního kouření i silného kuřáctví, vykazovali studenti středních škol bez maturity a odborných učilišť (a to téměř dvojnásobně vyšší oproti svým vrstevníkům) – mezi nimi bylo 29,1 % denních kuřáků a téměř 10 % kouřilo denně 11 a více cigaret. Míra konzumace alkoholu v posledních 30 dnech se mezi studenty výrazně nelišila, studenti středních škol bez maturity a odborných učilišť však významně častěji uváděli rizikové formy pití alkoholu (časté pití nadměrných dávek a opilost). Vyšší výskyt zkušeností uváděli studenti středních škol bez maturity a odborných učilišť také v případě nelegálních drog. Srovnání s předchozími vlnami studie ukázalo, že rozsah zkušeností s konopnými i nekonopnými látkami má klesající trend u studentů všech typů středních škol.

Subjektivně vnímaná dostupnost cigaret a alkoholu zůstává dlouhodobě vysoká. Cigarety nebo pivo si snadno dokáže obstarat více než 80 % studentů, více než polovina studentů by si snadno

Příloha č. 3

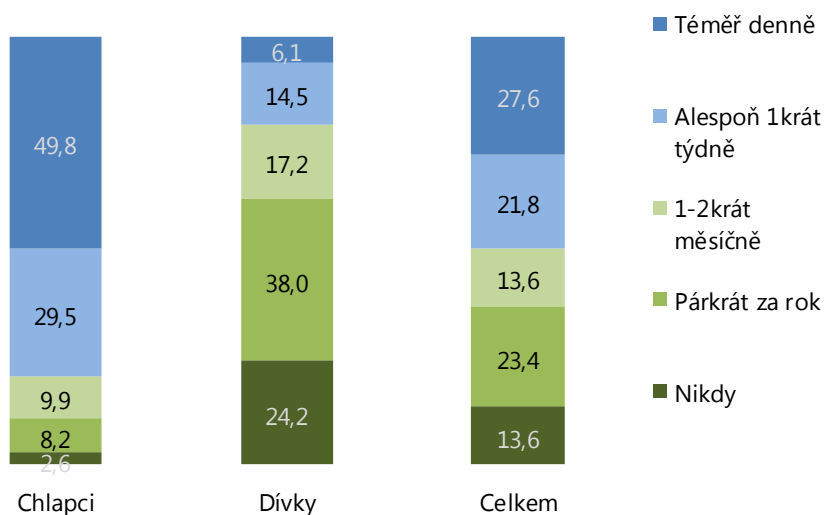
obstarala i jiný druh alkoholu. Polovina dotázaných by si dokázala snadno obstarat konopné látky a necelá polovina také léky se sedativním účinkem. Nejhůře dostupné jsou podle studentů pervitin a kokain.

Příležitostné kouření cigaret a přiměřené pití alkoholu, stejně jako experimentální a příležitostné užívání konopných látek podle studentů příliš zdravotně rizikové. Pravidelné kouření a pravidelná konzumace alkoholu považuje většina studentů. Podle 49,0 % nepředstavuje jednorázový experiment s konopnými látkami žádná rizika, jejich příležitostné užívání nemá téměř žádná rizika podle 43,2 %. Experiment s jinými než konopnými drogami je vnímán jako výrazně rizikovější, stejně jako pravidelné užívání drog. Výsledky studie ukázaly, že v dlouhodobém horizontu (od roku 2007) narůstá podíl respondentů, kteří vnímají zdravotní rizika spojená s intenzivním kouřením a intenzivní konzumací alkoholu. Na druhou stranu klesl podíl studentů, kteří považují za velké riziko experiment s konopnými látkami a pervitinem.

Gaming a gambling – hraní počítačových her a internetové aktivity

Celkem 27,6 % studentů tráví denně nebo téměř denně čas hraním počítačových her, častěji se jedná o chlapce (49,8 %) – graf 3. Naprostá většina šestnáctiletých (83,9 %) tráví denně čas surfování na internetu (82,3 % chlapců a 85,4 % dívek) – k nejčastějším aktivitám na internetu patří komunikace přes sociální sítě (např. Facebook, Twitter, Skype, WhatsApp), vyhledávání informací, stahování hudby a videí nebo hraní on-line her.

Graf 4 Obvyklá frekvence hraní počítačových her, rok 2015, v %

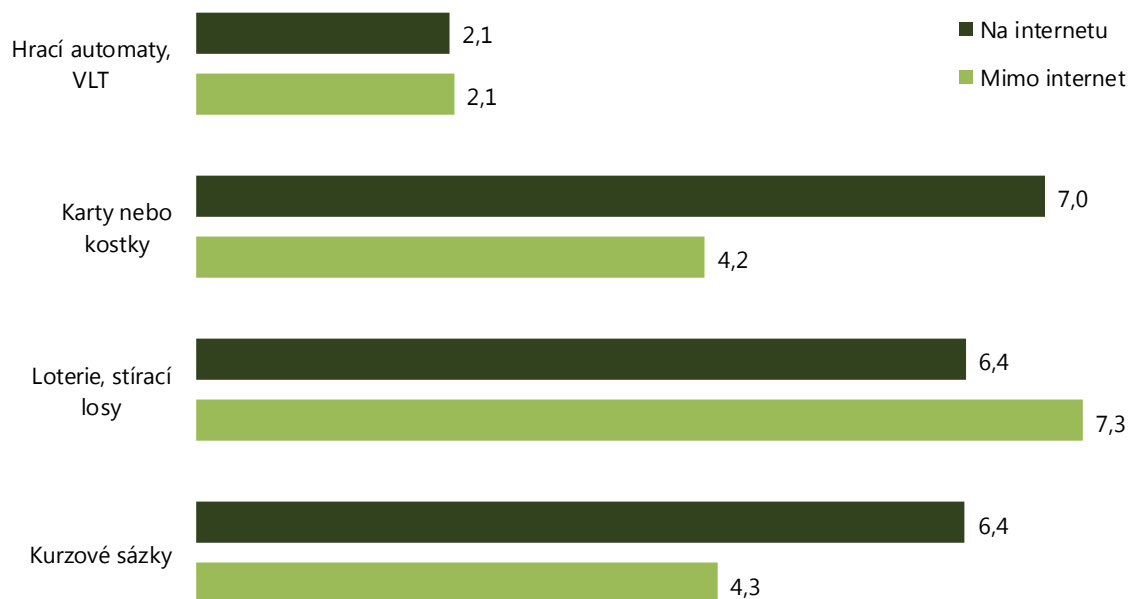
V běžný všední den tráví 41,5 % studentů na internetu 4 a více hodin, o víkendu dokonce 53,4 %, přičemž již trávení 2 a více hodin denně na internetu je považováno za nadměrné (Holstein et al., 2014).

Celkem 9,1 % studentů uvedlo, že v posledních 12 měsících hrálo hazardní hry, tj. hrálo o peníze (15,3 % chlapců a 3,1 % dívek), třetina z nich hrála o peníze s frekvencí dvakrát týdně nebo častěji. Mezi studenty bylo více vyhledávané hraní her o peníze na internetu (nejčastěji šlo o karty nebo kostky a kurzové sázky), mimo internet převládaly mezi studenty loterie – graf 4. Hraní na

Příloha č. 3

zařízení typu automaty uvedlo v posledních 12 měsících 2,1 % dotázaných (shodně na internetu i mimo internet).

Graf 5 Prevalence hraní jednotlivých typů her na internetu a mimo internet v posledních 12 měsících, rok 2015, v %

V riziku problémového hráčství podle škály Lie/bet¹³ se nacházelo odhadem 2,7 % studentů, kteří v posledních 12 měsících hráli hazardní hry, což v přepočtu na věkovou skupinu 15–19letých činí přibližně 13 tis. osob. Z nich celkem 2,1 % spadalo do kategorie mírného rizika a 0,6 % do kategorie vysokého rizika v souvislosti s hraním hazardních her¹⁴. Z hlediska vlivu kolektivu bylo zvýšené riziko vzniku problémového hráčství patrné v kolektivech s převahou chlapců, na odborných učilištích a ve třídách s vysokou mírou záškoláctví, naopak třídy na základních školách a převážně dívčí třídy na gymnáziích a maturitních oborech středních škol se jeví jako méně rizikové¹⁵.

V evropském kontextu vykazují čeští šestnáctiletí nadprůměrný výskyt rizikového chování, zejména co se týče celoživotních zkušeností s užitím legálních a nelegálních drog. Na předních místech jsou čeští studenti v prevalenci kouření cigaret a konzumace alkoholu v posledních 30 dnech a řadí se na přední příčky zejména ve zkušenosti s legálními látkami ve věku do 13 let. Co se týče rizikových forem konzumace, patří čeští studenti do první desítky zemí u denního a silného kuřáctví a do druhé desítky u konzumace nadměrných dávek alkoholu a průměrného množství vypitého alkoholu při poslední příležitosti. Přesto, že v ČR došlo v posledních letech k výraznému poklesu prevalence kouření, konzumace alkoholu a užívání konopných látek, zůstává ČR stále vysoko nad evropským průměrem – graf 5.

¹³ Johnson, E.E., et al., The Lie/Bet Questionnaire for screening pathological gamblers. *Psychol Rep*, 1997. 80(1): p. 83-8.

¹⁴ Mravčík, V., et al., Výroční zpráva o hazardním hraní v České republice v roce 2015. 2016, Praha: Úřad vlády České republiky.

¹⁵ Špolc, M., Analýza souvislostí rizikového hráčství mladistvých na úrovni tříd - předběžné závěry ze studie ESPAD 2015. Příspěvek přednesený na semináři Společnosti pro návykové nemoci ČLS JEP, Praha, 6. dubna 2016. 2016: Praha.

Příloha č. 3

Graf 6 Rozsah užívání návykových látek mezi českými studenty ve srovnání s evropským průměrem, rok 2015, v %

